

JAARGANG 2
Augustus 2022
NUMMER 3

Monumentaal Historisch Muiderberg

IN DIT NUMMER

Over boerderij
Het Hofland

Zeven eeuwen
kerkgeschiedenis
op de Muider Berg

Rampjaar
1672/1673

Duitse invasie
op kust?

Waakt over het kwetsbare

inhoud

De schilderskroeg Zeeburg in Muiderberg getekend door Jacob Cats 1762

4 **MUIDERBERG MONUMENTAAL AANWIJZING GEMEENTELIJKE MONUMENTEN**

Naast de reeks door de rijksoverheid aangegeven monumenten in Muiderberg zijn er nu ook een serie objecten aangemerkt als gemeentelijk monument van Gooise Meren. Het verhaal van wat er allemaal aan voorafging.

8 **AANTEKENINGEN OMTRENT BOERDERIJ HET HOFLAND**

Over een verdwenen hoeve met bijbehorende wei en bouwland in de Noordpolder waarvan alleen de contouren van het erf nog zichtbaar zijn.

11 **NIEUWE AANWINSTEN IN DE SCHATKAMER**

De Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg zet zich in voor het verzamelen van historische documenten, beeld en film over Muiderberg en krijgt veel aangeboden. Een overzicht van de nieuwe aanwinsten.

14 **ZEVEN EEUWEN KERKGESCHIEDENIS OP DE MUYDER BERG**

De geschiedenis van de kerk in Muiderberg die begint met de bouw in 1324 van een 'Capelrije' ter nagedachtenis van Floris V en vervolgens via de ontdekking van het bestaan van een oude kaart uit 1525 met daarop een kerk met toren op de Muyder Berg, een verhaal met veel wetenswaardigheden tot aan de laatste restauratie van de toren in 2020. Het zou dus zomaar kunnen dat de Kerk aan Zee in 2024 zijn 700 jarig bestaan kan vieren! En in 2036 het 350 jarig bestaan van de herbouw en van de Hervormde Gemeente.

27 **'CLUB VAN 100'**

De stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg heeft de 'Club van 100' opgericht voor vrienden die jaarlijks met een donatie van 100 euro gedurende 5 jaar de stichting financieel ondersteunen. Een win-win situatie vanwege de extra aftrek van donaties bij de inkomstenbelasting.

28 **MUIDERBERG EN DE HERDENKING VAN HET RAMPJAAR 1672-1673**

De bezetting van 1672/73 door het Franse leger was voor veel inwoners van het Gooi en de Vechtstreek een verschrikkelijke ramp. In een recentelijk teruggevonden document wordt ook de ellende voor Muiden en Muiderberg beschreven. Een hoofdkwartier in Muiderberg, brandstichtingen, gedwongen dwangarbeid voor de boeren en schietpartijen op de binnenvaart.

32 **DUITSE COMMANDO AANVAL MET WATERVLIEGTUIGEN OP STRAND MUIDERBERG?**

In mei 1940 waren langs de hele lengte van het strand van Muiderberg soldaten ingegraven en het strand was afgegrensd met prikkeldraad. Men was bang voor een aanval van de Duitse marine over het IJsselmeer en een landing van Duitse commando's met watervliegtuigen.

34 **MAQUETTE KERK AAN ZEE DOOR HERMAN EN HENK NIEWOHNER**

Grote kans dat uw oog in een voortuin op de Populierelaan gestreeld wordt door een beeldschone maquette van onze dorpskerk. Hier wordt het verhaal van de bouw in een boerderijstal verteld.

Voorwoord

Hierbij alweer het derde nummer van Monumentaal & Historisch Muiderberg. Op de eerste twee nummers van ons magazine kregen we veel reacties, ook schenkingen voor ons archief en een robuust aantal nieuwe donateurs, waarvoor dank!

In dit nummer is het hoofdartikel gewijd aan 'Zeven eeuwen kerkgeschiedenis op de Muyder Berg'. Hierin wordt in vogelvucht geschetst al het eerdere onderzoek en publicaties, aangevuld met nieuwe feiten uit eigen archiefonderzoek en literatuurstudie. Ook wordt een suggestie gedaan om d.m.v. een baksteendateringsonderzoek de laatste ontbrekende puzzelstukjes te leggen in het geschiedenisverhaal van onze dorpskerk.

Het derde stuk van de reeks over Buitendijken, handelend over de bewoners houdt u tegoed tot het volgende nummer.

We hebben ook nu weer geprobeerd de nodige afwisseling in de onderwerpen te brengen. Van diepergaand en verder terug in de geschiedenis tot meer in het nabije verleden liggende historische gebeurtenissen. Vanzelfsprekend besteden we aandacht aan de definitieve aanwijzing door B&W van Gooise Meren van panden in ons dorp als gemeentelijk monument. Ook hebben we weer een stuk van de hand van Huib ter Haar over de periode mobilisatie in het begin van WO II.

Verder een doorwrocht artikel van Hugo Landheer over Muiderberg ten tijde van het Rampjaar 1672/73, waarvan we dit jaar herdenken dat dit 350 jaar geleden is gebeurd. Niet eerder geweten dat de Fransen ook hier in Muiderberg zo hebben huisgehouden.

Ten slotte melden we de vacature voor een nieuwe redacteur omdat Frits Vlaanderen wegens drukke werkzaamheden afscheid neemt van de redactie, maar nog wel bestuurslid blijft. De vacaturemelding vindt u in de rubriek 'mededelingen'.

Kort nadat dit blad bij u in de bus valt is er het weekend van de Open Monumentendagen op 10 en 11 september. De programmapolder hebben we bijgevoegd. We hopen u te mogen begroeten in het ene of het andere open monument!

Jos Gunneweg, Jan de Beus - redactie

en verder

3 VOORWOORD

7 WIE IS WIE

Oude groepsfoto ter herkenning.

10 BERICHTEN

Mededelingen en informatie van de Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg.

13 50 JAAR SLAGER DALMULDER IN MUIDERBERG

Sponsor in beeld - Het verhaal van een generatie slaggers en hun wel en wee als ondernemers in ons dorp.

26 OPROEP DONATIE

Steun de stichting MHM financieel met een donatie of word vriend.

34 UIT HET ARCHIEF

Oude ansichten met de door de gemeente Gooise Meren nieuw aangewezen monumenten in ons dorp.

35 COLOFON

Afbeeldingen

Afbeeldingen en kaarten in deze uitgave zijn afkomstig uit het fysieke en digitale archief van de Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg.

Actuele foto's zijn gemaakt door Jos Gunneweg tenzij anders vermeld.

Voorpagina

Detail van een foto over de restauratie van de Kerk aan Zee na de brand in 1934.

Muiderberg Monumentaal AANWIJZING GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

Brink 34 - Huize Cecilia nu en toen op ansicht
foto 2022 Gerard Boer

besluit van B&W Gooise Meren

Aanwijzing gemeentelijke monumenten voor Muiderberg werd bekend gemaakt op de gemeentepagina's van Gooise Meren op 6 juli 2022.

Het college van B&W van Gooise Meren heeft besloten om de volgende adressen in Muiderberg aan te wijzen als gemeentelijk monument op grond van de Erfgoedverordening Gooise Meren 2016:

Badlaan 2-4 (huize Tessel-Schade)
Badlaan 11-13 (voormalig postkantoor)
Brink 24 (huize Caecilia)
Brink 27-28 (voormalige lagere school)
Googweg 20 (villa bij de Hakkelaarsbrug)
De Hakkelaarsbrug
Populierenlaan 2b (ontmoetingscentrum
De Steeg, voormalig Gereformeerd kerkje)
Populierenlaan 5 -7 (villa Landzicht).

In de redengevende beschrijving wordt de monumentale status gemotiveerd. De redengevende omschrijving kan worden opgevraagd bij de gemeente. Naar de status Brink 29 (voormalige Boskapel) loopt nog een onderzoek.

De panden Nienhuis Ruijskade 6-24 (de 'Tien Villa's aan Zee') zijn niet aangewezen. In de loop van de tijden zijn de huizen te sterk gewijzigd. Daarnaast zijn de huizen voldoende beschermd in bestemmingsplan Muiderberg via een aanduiding 'karakteristiek pand'.

reactie van het bestuur

Bij de voorlopige aanwijzing van 15 februari jl. waren de 'Tien Villa's' - een uniek en om zijn grote schoonheid beroemd rijtje panden, dit vind je nergens in Nederland! - wel opgenomen. Hierbij lag, met gedetailleerd aangeven van alle recente verbouwingen en vernieuwingen, het accent op de unieke ensemblewaarde, de architectonische familie die de villa's vormen, de voorgevels en de vanaf de straat zichtbare zijgevels, het oorspronkelijke deurkozijn bij drie van de panden.

Voor het overige zou alles buiten de bescherming vallen (achtergevels, interieur, moderne aanbouwen). Mogelijk door ingediende bezwaarschriften is dit voornemen tot aanwijzing geschrapt. De al in het bestemmingsplan bestaande bouwaanduiding 'karakteristiek' zou dan dezelfde bescherming moeten bieden. De tijd zal het leren.

Ook zijn we benieuwd wat de redenen zouden kunnen zijn om de voormalige Boskapel (thans woonhuis) met zo'n belangrijk Muiderbergs verhaal, niet als monument aan te wijzen.

wat vooraf ging

In september-oktober 2020 hebben inwoners van Muiderberg deelgenomen aan de mogelijkheid bijzondere of dierbare plekken of panden voor te dragen als kandidaat gemeentelijk monument. Bij de voorbereiding van deze procedure werd door de Dorpsraad in april 2020 in het leven geroepen een Werkgroep Monumenten die met de gemeente heeft meegedacht hoe dit vorm te geven.

In totaal werden zo'n 50 panden en plekken voorgedragen voor de longlist. Hieronder ook 'plekken' als de Dorpsweide, de Brink, Groot Krabbenhoofd en het Kocherbos.

De 10 Villa's aan Zee - Nienhuis Ruyskade 6-24

B&W hadden er daar maar maximaal 10 à 15 van willen plaatsen. De voorzitter van het stichtingsbestuur heeft op 3 maart 2021 tijdens de politieke avond van de raad over de Erfgoedvisie (toen via beeldscherm) - naast een pleidooi om het gemeentelijk budget voor de subsidiëring van de instandhouding van gemeentelijke monumenten fors te verhogen - onder meer gepleit voor een verhoging van dit aantal aan te wijzen monumenten gezien de aantallen gemeentelijke monumenten in Naarden, Bussum en Muiden.

Het gemeentebestuur benoemde een selectiecommissie die uit alle voorgestelde panden en plekken via bepaalde criteria een 'shortlist' samenstelde. In die commissie hadden namens st-MHM zitting twee van onze bestuursleden. Die hebben vertrouwelijkheid moeten beloven. De inbreng van onze kant heeft zich er sterk op gericht dat naast de architectonische kwaliteiten ook het 'Muiderbergse verhaal' sterk zou meewegen bij de selectie. Wij mogen vaststellen dat dit bij de voorselectie redelijk terecht is gekomen. De lijst van vijftig werd teruggebracht naar tien panden en objecten. Hieronder enkele dubbelwoningen en een ensemble, in totaal 21 adressen.

Vervolgens hebben twee architectuurhistorici van het bureau Mooi Noord-Holland in opdracht van de gemeente, van de panden op de shortlist zgn. redengevende omschrijvingen opgesteld. Daarbij werden ook huisbezoeken afgelegd. Daar zijn indrukwekkende bouwhistorische onderzoeken uit voortgekomen. Deze verdienen meer dan een verborgen leven te leiden, daar zou zomaar een boek in kunnen zitten. De CRKE (Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en Erfgoed) adviseerde positief over de shortlist die vervolgens door

B&W werd overgenomen in het besluit van 15 februari waarbij deze panden een voorlopige monumentenstatus kregen met de mogelijkheid voor de pandeigenaren om daar via het indienen van een 'zienswijze' bezwaar tegen te maken. Hierop zijn nogal wat van deze zienswijzen ingediend. Verdere details daarover zijn ons niet bekend. Het college heeft naar aanleiding daarvan op 21 juni jl. de definitieve lijst vastgesteld. Uiteindelijk zijn nu slechts acht panden (de twee onder een kap woningen met verschillende eigenaren voor één geteld) ofwel 12 adressen gemeentelijk monument geworden.

gemeentelijk beschermd dorpsgezicht Muiderberg

Op 14 januari 2021 hebben wij hiertoe een voorstel 'Gemeentelijk beschermd dorpsgezicht Muiderberg' gedaan aan B&W met een contour waarbinnen ook de hierboven bedoelde plekken, vallen. Wij ontvingen een brief dat ons verzoek wordt aangehouden. Op 27 augustus hebben wij daarop nog een reactie verzonden. Tot onze spijt valt hier geen voortgang te melden.

open monumentendagen 2022

In het weekend van 10 en 11 september. Voor het programma verwijzen we naar de in dit blad bijgevoegde programmaprochure.

**VOUDSHOORN
ERSWINKEL**

GROENTE - FRUIT - PRIMEURS - KAAS - NOTEN - WIJN

Dorpsstraat 29a | 1399 GT Muiderberg | 0294-263215 | info@verswinkeloudshoorn

DE SPIL
FYSIO & MANUELE THERAPIE

*Hans Spil, de praktijk voor
fysio- en manuele therapie
in Muiderberg*

- Fysiotherapie
- Manuele therapie
- Dry needling
- Sportfysiotherapie
- Medische fitness
- Medical taping
- Sportmassage
- Ontspanningsmassage

Googweg 3, 1399 EP Muiderberg

Telefoon 0294 26 4444
E-mail info@despil-therapie.nl
Internet despil-therapie.nl

Schaatskleding.net
De winkel waar je alles voor het schaatsen kunt vinden!

Telefoon 0294 26 5822 | E-mail info@despil-active.nl
Internet www.schaatskleding.net

De Spil
schaatsservice
schaatskleding.net

WIE IS WIE

Ook in dit derde nummer weer een groepsfoto waar we de namen van willen weten. Het is een klassenfoto van de Oranje Nassau School uit 1962.

Wie is wie? Zien we hier niet een jonge ... of .....? Herkent u een klasgenoot, of misschien wel uzelf? Meld het ons via bestuur@st-mhm.nl. In ons volgende nummer laten we u weten wie-wie-was.

Oplossing vorige nummer 2

Het betrof een foto van de 'Muiderbergse Muziekkring'. Al een paar dagen nadat ons blad huis aan huis was bezorgd kregen we een reactie van Olga Troelstra-Bakker met bijna ALLE twintig namen en een historische toelichting, waarvoor zeer veel dank!

Beste mensen,

De Muziekkring Muiderberg werd in 1963 opgericht door Marijke's moeder, Trees Bergmans. Ze woonde op Woudheuvel en de eerste jaren werd er bij haar thuis gerepeteerd.

Het begon als een barokensemble met clavecimbel (Hennie Damsma) en blokfluiten (Corrie Woldring). Toen dirigent Hans Thomasz het Naardens Kamerorkest oprichtte vroeg hij zijn collega bij een van de radio-orkesten, Ad Rombouts, om de Muziekkring te gaan leiden. Daar Trees naar Blaricum verhuisde werden de repetities verplaatst naar het huis van Corrie Woldring, De Zuidwal aan de Willemslaan.

Ad had vele contacten in de Gooise muziekwereld, ook onder amateurs, en de Muziekkring breidde uit. Na een jaar in het bovenzaaltje van de manege kreeg het orkest de beschikking over de gymnastiekzaal van De Gooische School in Blaricum en tot op de dag van vandaag wordt daar gerepeteerd. Ad overleed in 1988 en na enige wisselingen van dirigent - o.a. onze dorpsgenoot Carl van Reenen leidde het orkest een flink aantal jaren - berust het stokje nu bij Yvonne de Winter.

Inmiddels is de naam gewijzigd in Kamerorkest De Muziekkring, omdat de band met Muiderberg geen rol meer speelt.

Met vriendelijke groet,

Olga Troelstra-Bakker

aantekeningen omtrent boerderij HET HOFLAND

door JAN DE BEUS

In het vorige MHM Magazine schreef ik het artikel 'Muiderberg in de tekeningen en schilderijen van Jacob van Ruysdael' waarbij ik twee tekeningen beschreef met als hoogstwaarschijnlijke voorstelling(en) de in de Noordpolder gelegen boerderij Het Hofland. Dat was een hoeve onder 'de klokslag' van Muiden, waarvan het bijbehorende wei en bouwland zich in de 17e eeuw uitstreckte tot binnen de banne van het dorp Muiderberg. De gefortuneerde Jan Willems, lid van het buurmeesterscollege van het dorp, en eigenaar en bewoner van genoemde hoeve werd vanzelfsprekend van de toenaam 'opt Hofland' voorzien en schreef zich zelf nu en dan Jan Willemsz Hofland.

Oude contour nog zichtbaar

De naam van de boerderij is tot in deze tijd bewaard gebleven, zij het meer in westelijke richting verplaatst. Het Hofland wordt reeds rond om 1400 genoemd en de 'echte en oude' Hoflandhoeve is tijdens de Tweede Wereldoorlog in vlammen opgegaan. De met wat geboomte nog bezette en in het polderlandschap tussen Muiden en Muiderberg herkenbare 'werf' (het erf) is bewaard. Mijn vader Hermann Heinrich de Beus (Muiderberg 1916 - 2004) vertelde dat er ooit twee boerderijen stonden en er ook een grote boomgaard was. Naast de Familie De Beus woonde en werkte er ook een Familie De Ruiters in de tweede boerderij. Mijn overgrootvader Dirk de Beus (Naarden 1855 - Muiderberg 1939) boerde er vanaf 1886 tot en met 1922 (samen met zijn vrouw Jannetje Brouwer (Naarden 1854 - Muiderberg 1931, en negen kinderen, te weten twee

zoons en zeven dochters) en mijn grootvader Gerrit de Beus (Muiderberg 1890 - 1971) is er ooit geboren. Na het vertrek van Dirk de Beus naar de bebouwde kom van Muiderberg, liet hij twee huizen bouwen aan de Tesselschadelaan, heeft de familie van wethouder Brouwer, familie van Jannetje Brouwer, er nog jaren gewoond en gewerkt. Thans wordt de 'nieuwe' boerderij Het Hofland aan de Dijkweg bewoond door de familie Heijdra die ook al op het 'oude' Hofland woonde.

De Kozakken op Het Hofland

Er is nog al wat gepubliceerd over Het Hofland, maar eerst wat oral history. Mijn vader vertelde mij in 1996, dat zijn grootouders zelf supporting waren. Ze hadden er een moestuin, boomgaard en maakten er hun eigen kaas. Melk en vlees in overvloed door de eigen veestapel zodat zij, ook als zij geïsoleerd waren tijdens strenge winters, wat meer dan eens gebeurd is, zich zelf konden bedruipen. Het gezin telde negen kinderen en een neef van mijn vader, Dirk Tijmen de Beus (Naarden 1910 - Weesp 1985), zoon van Dirk Gerrit de Beus (Naarden 1884 - Bussum 1972) vertelde mij in 1980 ooit het volgende verhaal:

'In 1813 trokken de Kozakken Muiden binnen. Zoals bekend was het doel van de intocht het verdrijven van de toenmalige Franse bezetters. Dat dit niet altijd even zachtzinnig gebeurde zal blijken uit volgende verhaal dat van vader op zoon is overgeleverd. We gaan even terug naar 1 december 1813 's-Morgens om acht uur en we bevinden ons in de tussen Muiden en Muiderberg gelegen Noordpolder. Een regiment Donsche Kozakken, onder leiding van de Pruisische majoor Elswanger tracht wagens en paarden te vorderen van de daar

Dirk de Beus en Jannetje Brouwer

Het Hofland op de kadastrale kaart van 1832 en de huidige situatie op een satellietfoto - de contouren zijn onmiskenbaar te herkennen

wonende boeren. Zoals te begrijpen valt hadden die daar weinig zin in en boden dan ook nogal wat tegenstand. Een van hen, de toenmalige bewoner van de midden van de polder gelegen boerderij Het Hofland moest dat verzet zelfs met de dood bekopen. Na herhaalde pogingen om een paard te bemachtigen vonden de heren Kozakken het wel weer mooi geweest en besloten de hardnekkige boer eens wat harder aan te pakken. Zo gezegd, zo gedaan. De arme man werd ter plaatse aan de deur van zijn huis opgehangen. Het verhaal vertelt dat de vrouw van het slachtoffer te nauwer nood kon ontkomen door te vluchten in de richting van Weesp. Zij hield zich in De Klomp (stuk land in de omgeving van Nigtevecht) een week in een boot schuil'.

Tot zover het verhaal van een ongelukkige boer in oorlogstijd, op Het Hofland, anno 1813.

Het Hofland I, II en III

Maar er is nog meer te vertellen. Omstreeks 1950 is de boerderij afgebroken; het enige wat je nog terug vindt is een groepje bomen en de overblijfselen van een schuur en regenput. Er is toen een nieuw huis (Het Hofland, III) met bijbehorende stal gebouwd, waarvoor de stenen van de oude boerderij werden gebruikt. Dit huis is nu te vinden aan de Polderweg, hoek Dijkweg, en wordt nog steeds gebruikt door de familie Heydra.

Terug naar het verleden: er wordt beweerd dat Het Hofland I, ook al rond 1300 genoemd wordt en dat er ooit paarden van het Muiderslot gehouden werden. Guus Kroon noemt een ooit plaatsgevonden infanterie gevecht omdat er musketkogels

gevonden zijn en er is tenslotte ook nog de theorie dat er eerst grafstenen van het Muiderbergse kerkhof aan zee en vervolgens van de Joodse begraafplaats in Muiderberg gebruikt zijn als fundatie voor Het Hofland II midden in de polder.

Voor alle duidelijkheid: de oudste boerderij, zeg maar Het Hofland I, stond dus ooit op de plaats waar nu de derde versie Het Hofland III staat op de hoek van de noord-polder en dijkweg. De door mijn familie bewoonde hoeve Het Hofland II stond in het midden van de polder.

Bronnen

- Seymour Slive, 'Jacob van Ruisdael, A complete catalogue of his paintings, drawings and etchings', Yale University Press, USA, 2001
- Klaes Sierksma, 'De straat en andere namen van het dorp Muiderberg verklaard', Uitgave Comité Oud Muiderberg, 1988
- Jan de Beus, 'Lynchpartij op Het Hofland', De Spiering, December 1980
- Jan de Beus, 'En wel sedert 1886!', De Spiering, Oktober 1981
- Mondelinge mededeling Drs. S.C. (Bas) van Diest, Muiden 1996
- Gesprek met Hermann Heinrich de Beus, Muiderberg 13 08 1996
- Facebook Historische Kring Stad Muiden, 'Boerderij Hofland is twee keer verplaatst', 2019
- 'Weilanden', groenmuiderberg.nl
- Guus Kroon, 'Korte geschiedenis van de verdediging van Muiden door de eeuwen heen', ham-muiden.nl

Boerderij Het Hofland omstreeks 1950

BERICHTEN

REDACTIELID GEZOCHT

Wegens vertrek van een lid van de redactie zoeken wij een nieuwe redacteur voor dit mooie magazine. Bent u geïnteresseerd in de Muiderbergse historie, hebt u een vlotte pen en vindt u het leuk om de inhoud van dit blad mede te bepalen, meld u als lid van de redactie. Tijdsbeslag 2x 10 à 15 uur per jaar. Mail aan bestuur@st-mhm.nl.

RAADPLEGEN ARCHIEF EN BIBLIOTHEEK

Wanneer u onze digitale collectie, onze bibliotheek of de documentatie in ons archief wilt raadplegen, neemt u contact op met Jan de Beus, onze vice voorzitter-archivaris, bereikbaar via debeus@hetnet.nl.

OVERDRACHT VERZAMELINGEN AAN ONS ARCHIEF

Ons archief is wederom verrijkt met interessante verzamelingen en objecten. Zijn er meer mensen die hun Muiderbergse ansichten, boekjes of andere objecten een tweede leven gunnen in een openbare collectie, zij kunnen uiteraard bij ons terecht. Neemt u dan contact op via debeus@hetnet.nl.

VRIJWILLIGERS GEZOCHT VOOR DE OPEN MONUMENTENDAGEN EN ARCHIVERINGSWERKZAAMHEDEN

Voor de organisatie van de Open Monumentendagen op zaterdag 10 en zondag 11 september zoeken wij enkele vrijwilligers die willen helpen bij het begeleiden van bezoekers aan monumenten, het plaatsen van vlaggen en andere hand- en spandiensten. Na afloop op zondag een gezellige borrel op het terras van het Rechthuis. Aanmelden via bestuur@st-mhm.nl.

ENCYCLOPEDIË MUIDERBERG

We vermelden hier nog eens de Muiderbergse encyclopedie, het magnum opus van Harry Mock die te raadplegen is op www.encyclopediemuiderberg.nl.

GOOIS NATUURRESERVAAT KOOPT KOCHERBOS

Het Goois Natuurreservaat (GNR) heeft het Kocherbos in Muiderberg aangekocht! Daarmee is dit mooie stukje bos veiliggesteld als beschermd natuurgebied.

Het bos is een restant van het 17e eeuwse landgoed Hofrust, één van de 10 landgoederen die Muiderberg ooit rijk was. Het bestaat voornamelijk uit (monumentale) loofbomen en struiken. Er komen veel planten en dieren voor waaronder dertig broedvogelsoorten. Het bos blijft toegankelijk voor wandelaars. Help ons mee het Kocherbos te behouden en beschermen. Dit kan al door een eenmalig donatie te doen vanaf 5 euro via gnr.nl/product/eenmalige-gift-voor-het-kocherbos. Namens de natuur: ontzettend bedankt!

Ingezonden bericht PLAN VOOR GEBOUW ACHTER EN AAN DE KERK AAN ZEE

Een veertigtal betrokken Muiderbergers vertegenwoordigd door Thijn Westermann en Frits Vlaanderen hebben grote vraagtekens bij het plan van de protestantse gemeente Muiderberg tot het realiseren van een gebouw achter en aan de rijksmonumentale kerk. Dit gebouw met twee bouwlagen van 140 m², deels ingegraven in de Muider berg, moet o.a. de functies overnemen die nu zijn ondergebracht in OC De Steeg (het recent gemeentelijk monument geworden vm gereformeerde kerkje) aan de Populierenaan.

Ondertekenaars menen dat het bouwplan zal leiden tot aantasting van het iconische beeld van de kerk op de berg, schade aan het monumentale gebouw en aan natuurwaarden (NNN gebied) en zal leiden tot verhoogde parkeerdruk. Zij hebben vastgesteld dat het bestemmingsplan deze bouwactiviteit niet toestaat.

Daarom hebben zij het kerkbestuur gevraagd het plan te heroverwegen. Helaas heeft dat nog niet geleid tot inhoudelijke overleg. Zij zullen de ontwikkelingen op de voet volgen en andere stakeholders op de hoogte houden.

Naschrift bestuur Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg

Binnen het bestuur zijn de meningen over dit plan verdeeld. Daarom is besloten dat St-MHM in deze zaak geen standpunt inneemt maar dat bestuursleden uiteraard vrij zijn individueel een standpunt in te nemen en kenbaar te maken.

Achtergrond uitsnede van de tekening van Maas van Altena 1798 'Wisseloord Muiderberg'

NIEUWE AANWINSTEN IN DE SCHATKAMER VAN MONUMENTAAL EN HISTORISCH MUIDERBERG

door JAN DE BEUS

Een beknopt resume van recente schenkingen en aanwinsten.

Dat zijn diverse boeken en tijdschriften waarbij 'Tussen Vecht en Eem', 'Bond Heemschut', 'Villa Amuda' en een complete set 'De Spiering' (29 nummers) geschonken door Mevr. Ria van Galenlast uit Muiderberg.

Ook een map met diversen van de Stichting Comite Oud Muiderberg: knipsels Muiden/Muiderberg en een bescheiden collectie van de componist G.A. Heinze waarbij programma's, knipsels, een penning, publicaties en partituren geschonken door Hugo de Graaff uit Weesp.

Verder een Muiderberggedicht van J. van Tooren geschonken door Hanneke Versteegh uit Muiderberg. Informatie over het Molukkenkamp en de Echo door Lucy Vrijberghe de Coningh uit Bussum, en over de boerderij Kroonslot door Arienne Cohen -Brandwijk Nodelijk uit Hilversum.

Onze dorpsgenoot Ans Ceelie schonk ons een

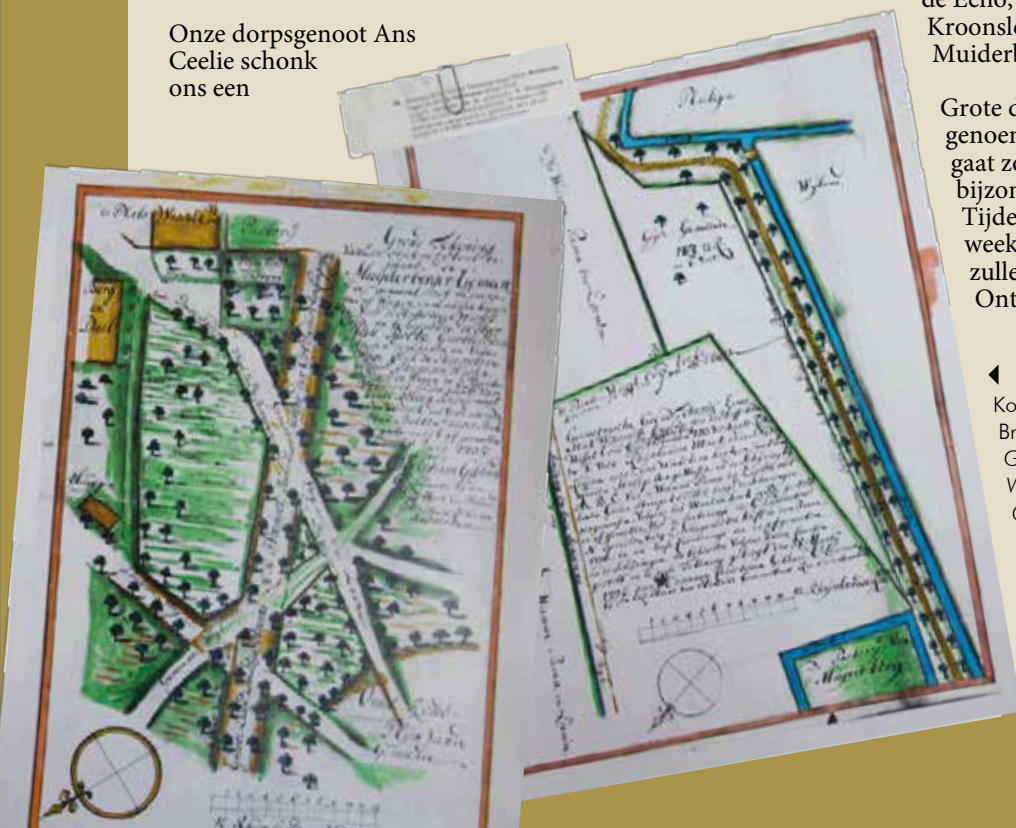
Boerderij Kroonslot

fotoalbum met prijscourant, reclamefolders, correspondentie en foto's van de CENTRA winkel van de Familie Timmer uit de periode 1941-1957. Van Jan van Santen en Nelleke Bruurs ontvingen we een Muiderbergvlag met bijbehorend dossier (1985-1986).

Als laatste vermeld ik een tweede schenking van Guus Kroon uit Muiden en wel een aantal kopieën van plattegronden uit de periode 1724-1735, als ook grootformaat zwart/wit foto's van Villa Ceacilia, de Brink, de Joodse begraafplaats, de Echo, Villa Hoogenhuizen en boerderij Kroonslot. Alles excollectie Wiebe Hofman, Muiderberg.

Grote dank aan alle genoemde en niet genoemde schenkers! Het is een keuze, maar gaat zo voort! Wij zijn er als Stichting MHM bijzonder blij mee! Tijdens het eerstvolgende Open Monumenten weekend 10/11 September aanstaande zullen wij een selectie tonen in het Ontmoetingscentrum!

◀ Kopieën van de gekleurde landmeterkaarten van de Brink uit 1735 met de toelichting:
Geometrische Grond Tekening eenes Stick Wilderneisse leggende aan de Hoffsteede Wissel Oord volgens metingen van de landmeterij N. Spruijtenburg (1730) en Chr. Grohard getekend, 30 maart 1735.
Manuscript op perkament, gekleurd 33x24cm, schaal ca 1:6.000, het noorden linksonder.

Slechts het beste van de koe gaat naar onze klanten toe

Dorpsstraat 14 | 1399 GV Muiderberg | 0294 26 1315 | info@slagerijdalmulder.nl

Zelf je energie opwekken?

Vraag naar de mogelijkheden

C.D. de Haan B.V.
installatiebedrijf en winkel sinds 1910

INSTALCENTER

Installatiebedrijf C.D. de Haan Dorpsstraat 1, Muiderberg - Telefoon 0294 261 313

Kijk ook op www.cddehaan.nl. Wij zijn aangesloten bij **InstalCenter**.

50 jaar slagerij DALMULDER in Muiderberg

door JAN DE BEUS en JOS GUNNEWEG

Het zomert en we worden op een zonnige maandagavond vriendelijk ontvangen door Fred Dalmulder (Weesp 1952) en zijn echtgenote Ans Dalmulder - Van Maanen (Weesp 1953). Zij en hun dochter Nicole (Muiderberg 1984) zijn de topslagers uit Muiderberg en wie kent ze niet? Hun slagerij is gevestigd op het adres Dorpstraat 14.

Het hangt er vol met onderscheidingen (zes keer goud!) en hun motto is: 'Slechts het beste van de koe gaat naar onze klanten toe'.

En dat al sinds 1972 toen Fred en Ans de slagerij van de familie Van Eck overnamen, en al vanaf vier uur 's-morgens aan het werk waren! Fred en Ans, destijds nog geen twintig werden nog bijgestaan door Fred's vader Ferdinand.

Hij was ooit de benjamin van de Dalmulders als zevende zoon van Nicolaas Dalmulder, slager en eigenaar van zes slagerijen (o.a. twee in Weesp, een in Driemond, een in Hilversum, enz.) was hij al vroeg vertrouwd met het slagervak. Zoals gezegd, ook slagerszoon Fred en boerendochter Ans gaven hun liefde voor het vak

weer door aan hun dochter Nicole, die t.z.t. de zaak zal overnemen. Ook haar man Roy is slagerszoon en broer Remy (1990) assisteren tijdens kerstdagen Ans en Fred waar nodig.

Fred slachtte ooit zelf, maar tijdens zijn veranderd en nu worden de door hem bij de boer in Wekerom op de Veluwe geselecteerde koeien geslacht in een slachthuis in Veenendaal. Op maandag wordt er geslacht en dinsdag is het vlees voor verdere verwerking in Muiderberg. Waren het in aanvang alleen vlees en vleeswaren, nu is er van alles te koop. Ans zorgt wel voor zo'n vijftien verschillende kant en klare dagschotels en er zijn ook nog vele andere specialiteiten in de aanbieding. Reeds vermeld is dat vele producten al prijzen hebben gekregen en er zijn al meerdere verbouwingen geweest. En tot op de dag van vandaag is alles up to date met een nieuwe worststopmachine, een mengmachine, een vacuümmachine en nieuwe koelcellen. Ook Nicole is het slachten niet vreemd en de leverworsten (geheim recept) zijn landelijk bekend. Daar rijden de liefhebbers voor om!

De Dalmulders zijn klaar voor de toekomst en op de vraag wat Fred en Ans gaan doen na hun welverdiende pensionering, antwoord Fred: 'Wat dacht je? Dat we gaan stoppen? Nee, misschien iets rustiger aan doen, maar weet de slagerij is mijn hobby!'. Wel Fred, Ans, Nicole en ieder die jullie bijstaat, wij wensen jullie al het goede voor nu en later! Arbeid adelt en ledigheid is des duivels oorkussen.

Geschreven na interview op 13 juni 2022
Zie ook slagerijdalmulder.nl

SLAGERS IN MUIDERBERG

Tot 1930 was er geen slager in Muiderberg. In dat jaar vestigde zich hier de 'model rund-, kalfs- en varkensslagerij B. Hottentot' in een nieuw pand achter villa 'Mon Plaisir' (nu Harry Bakker Saxofoons). Het pand Dorpsstraat 14, waar Dalmulder gevestigd is, werd in 1936 gebouwd. Voor die tijd was het perceel onbebouwd. Daar vestigde zich als eerste Jan van Eeden, in 1950 opgevolgd door Aart van Eck (Van der

Heijde/Dam, 1976).

Het nieuwe pand was een winkel-woonhuis met de woonkamer links op de begane grond en rechts de slagerij. Zo kopen Fred en Ans Dalmulder het nu 50 jaar geleden op 1 april 1972, en laten het al spoedig verbouwen zo dat de hele begane grond winkel werd.

Vanaf eind jaren '80 kenden we nog een tijdje Cor de Wit die zijn slagerij had in het pand van Oudshoorn aan de overkant (MHM maart 2020, p. 13).

Situatie jaren '60

ZEVEN EEUWEN KERKGESCHIEDENIS OP DE MUYDER BERG

door JOS GUNNEWEG

De kerk op de Muyder Berg - in onze tijd bekend als de Kerk aan Zee - met een geschiedenis van 7 eeuwen staat altijd, maar dezer dagen zeker, bijzonder in de belangstelling. Reden om hier aandacht te besteden aan de historie van het kerkgebouw dat de spiegel is van de geschiedenis van het dorp. Het wel en wee van de kerk is nauw verbonden met het wel en wee van het dorp. De oorsprong is gelegen in de bouw van een gedachteniskapel voor Floris V in 1324. Al die eeuwen hebben Muiderbergse kerkleden, waaronder ook de welgestelde Amsterdammers, eigenaren van de buitenhuizen, zich bekommerd om de instandhouding van 'hun' monumentale dorpskerk, in die jaren 'het kerk gevaarte' genoemd.

Wat tot nu toe is geschreven

Verwacht hier niet het ultieme geschiedenisverhaal, zo dat ooit al mogelijk zou zijn. Er bestaan verschillende lezingen van met name de vroegste geschiedenis van de kerk. En op basis van alleen de schaarse schriftelijke bronnen zal deze waarschijnlijk niet veel duidelijker worden.

Het is de Muiderbergse dorps historicus wijlen Klaes Sierksma (1918-2007) geweest die uitvoerig archiefonderzoek heeft gedaan (zie Muiderberg voorpost van het Gooi, 2e druk 1976, TVE februari 1978 en maart 1990). In dit laatste artikel heeft hij een ongelofelijk mooi stuk werk gepubliceerd namelijk de schematische verbeelding van het silhouet van het kerkgebouw op een zeventiental kaarten en prenten uit de periode 1619-1806. Helaas heeft Sierksma ook enkele speculatieve conclusies getrokken over de vroegste periode, die echter op een mild ironische manier zijn becommentarieerd door Jeanne Oosterbaan in haar 'Excursie Muiderberg' (vermoedelijk 1997).

A. Vreeken (1865-1935), schoolhoofd en secretaris van de toenmalige VVV, wijdde in 1901 in zijn beschrijving van Muiderberg (1901) enkele pagina's aan de kerk en het kerkelijk leven. Hij legde ook de inscriptie vast van de belangrijke grafsteen van Daniel Nys, die bij de brand van 1934 verloren ging.

Piet de Raadt (1910-1987) schreef het gidsje 'De Kerk in Muiderberg' (1982) waarin enkele opmerkelijke hypothesen die hij niet verder onderbouwt.

Jan Wieten (1940-2018) bestudeerde de historie van de kerkelijke gemeente en kwam in de kasboeken van de Kerkmeesters uit de 18e en 19e eeuw terloops feiten tegen betreffende het onderhoud aan het kerkgebouw. Zijn literair getinte stukjes in het kerkblad, werden postuum gebundeld in 2018.

1324 De 'Capelrije' oorsprong van de huidige kerk?

Sierksma geeft in het eerste artikel uit 1978 als bouwjaar 1500, in 1990 noemt hij 1580. Piet de Raadt (1982) noemt 1324 als bouwjaar van een kapel die het eerste bouwdeel van de latere kerk zou zijn geweest. Dit is het jaar van de bekende door Sierksma vertaalde oorkonde van Graaf Willem III (1286-1337), gedateerd Sint Nicolaas (6 december dus) in het jaar onzes Heren 1324, waarin hij vastlegt in het dorp van de Muider Berg ter nagedachtenis aan onze beminde neef Graaf Floris '... God moge zijn ziel hebben ..... hebben wij "een Capelrije" gesticht en doen inrichten. Deze moet dagelijks dienst doen voor een bekwaam kapellaan .....'.
Willem legt vast dat 'de kapellaan van deze kapellerie ieder jaar zal ontvangen, ten eeuwige dage de rente van 30 pond Zwarte Toernooien uit de opbrengst van alle visrechten in Amstelland'. De woorden 'hebben gesticht en doen inrichten' (vertaling Klaas Sierksma, niet gecontroleerd) duidt erop dat 6 december 1324 het bouwwerk er reeds stond!

Uit een stuk gedateerd 13 december 1347 blijkt dat ene Ghert van Merlo een van de eerste kapelaans moet

zijn geweest. Volgens Sierksma (1976) is dit kapelletje niet gebouwd op de plek van het huidige kerkgebouw. Volgens Piet de Raadt (1982) wel en ook Oosterbaan is die mening toegedaan. Als de hypothese van Sierksma wordt verworpen, zou 1324 als bouwjaar kunnen gelden.

Ook vaak wordt genoemd het jaar 1686, het jaar dat de kerk na een brand omstreeks 1634 tot dat jaar - dus zo'n 50 jaar - als een ruïne heeft gestaan en in die toestand door talloze tekenaars en schilders is vereeuwigd, is gerestaureerd en in gebruik genomen als Hervormde Kerk.

Jan Wieten (1940-2018) laat in zijn 'Verhalen en geschiedenis van Kerk aan Zee' (2018) het verhaal van 'de verwoeste kerk' beginnen in dat jaar 1686 en wel omdat er geen archieven van voor die tijd bewaard waren. Wieten beschrijft de geschiedenis van de kerkelijke gemeente en niet zo zeer die van het gebouw en rept dus niet van een bestaan voor die tijd.

Baksteen of hout?

We laten even de hypothese van Sierksma dat de kapellerie op en andere plek dan de huidige kerk is gebouwd buiten beschouwing. Hout kwam in onze contreien tot in de in het begin van de 15e eeuw voor als bouw materiaal voor kerkjes en kapellen (ook in Blaricum rond 1400) en veelvuldig voor de bouw van woonhuizen in Amsterdam, licht, voordeel op slappe veengrond).

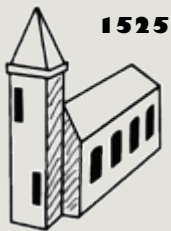
Toch is het niet goed voorstelbaar dat de eerste bouw fase van de kerk op de Muider Berg is begonnen in hout, waarna gesloopt en vervangen in baksteen. Wat we weten over de vroegste baksteenbouw (Hollestelle, 1961) is dat

Pentekening 'Gezicht op Muiderberg 1640' van Abraham Rademaker (collectie Rijksmuseum) - de kerk als ruïne met rechts de noodkerk

Floris V in 1285 de Friese kloosters de levering 'beval' voor de bakstenen die hij nodig had voor de bouw van sterkten in West Friesland (Hollestelle, 1961, p. 112). Waaronder ook het uit dat jaar daterende Muiderslot, menen wij. Wij mogen aannemen dat Graaf Willem III vijftig jaar later de kapellerie op de Muider Berg, op de harde zo'n 200 duizend jaar geleden gevormde zandgrond, bijna vanzelfsprekend in baksteen heeft laten

1525

1619

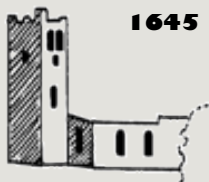
1625

1640

1640-45

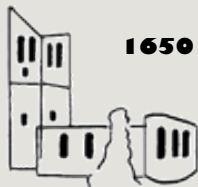
1645

1645

1646

1650

bouwen. Waaruit zou mogen worden afgeleid dat het koor van de kerk waarschijnlijk nog deze 'capellerie' is.

In die richting wijst ook een aantekening in het rapport van G. de Hoogh, onderdirecteur van het Rijksbureau voor de Monumentenzorg, over het bezoek dat hij 25 juni 1931 aan de kerk bracht (KS TVE 8-21). In zijn schets van de kerkplattegrond noteert hij ook over het dichtgemetselde zgn. 'Noormannenpoortje' (bij oude Friese kerken aan de noordzijde, hier aan de zuidzijde; over de betekenis wordt door architectuurhistorici verschillend gedacht, zie ook Hillinga, 2008-2022).

Betreffende de datering schijft hij:
'Het benedendeel van het koor, namelijk onder de waterlijst, bestaat uit roode baksteen, groot 28-29 x 14 x 6,5-8 cm, een materiaal dat wijst op de XIIIe en XIVe eeuw*. Dit metselwerk heeft een vrij willekeurig verband. Boven de waterlijst zijn aan het koor en aan de muren van het schip bakstenen verwerkt van 21-22 tot 24 x 11 x 5 cm in staand verband. Ook het metselwerk van den toren, althans aan de buitenzijde, is van laatstgenoemde baksteen opgetrokken, het verband is eveneens staand verband.'

Het kan zijn dat het muurgedeelte boven de waterlijst in de hierna te behandelen periode van de 'ruïne' zo slecht was dat het in dat van een jongere periode daterend steenformaat werd hermetseled. In een artikel van 20 december 1934 in de Nieuwe Apeldoornse Courant valt echter te lezen dat tijdens de restauratie na de brand in 1934 werd geconstateerd dat 'het schip' weer ouder zou zijn dan 'het koor'. Dat zou dan mogelijk moeten zijn vastgesteld aan de hand van tijdelijk zichtbare resten van de fundering van een achtermuur in het schip. Daaromtrent geeft het stuk geen informatie. Het lijkt ook niet erg logisch, gezien de

* Stemt overeen met Hollestelle, 1961.

kaart 1525

kaart 1917

eerder vermelde waarnemingen van De Hoogh, en het gegeven dat het liturgisch centrum zich van oudsher in het oosten, in het koor bevindt. Een baksteendateringsonderzoek zou ons hier meer over kunnen leren.

De periode 1324-1525

Van kapelletje tot kerk met toren met spits. Het moet te maken hebben gehad met de overgang van kapel tot parochiekerk. In 1525 zien we de kerk voor het eerst in een silhouetje op kaartmateriaal. Op de ronde kaart van Gooiland van 1526, nagetekend 1917, de oudste kaart van Gooiland (Sierksma, 1976 noemt hem niet!) zien we de kerk met toren met spits. We mogen aannemen dat de landmeters die deze kaarten vervaardigden alle kerken van dichtbij hadden aanschouwd, daar de torens als ankerpunten fungeerden voor de driehoeksmeting. Dus geen standaardicoontjes en een verschijningsvorm die klopt.

Is er eerder al een uitbreiding geweest met het schip, nog zonder toren? En daarna pas de toren gebouwd? Dat het kapelletje meteen al is gebouwd in de vorm van de dorpskerk zoals we die nu kennen is niet waarschijnlijk. Van de grote kerk in Naarden weten we dat de bouw zich heeft uitgestrekt van 1380 tot 1440 met de toren (uiteraard) als laatste bouwphase. Sierksma citeert een oorkonde in het Naardense gemeentearchief (E VIII-3) daterend 12 november 1426 waarin 'de parochiekerk van Muiderberch' wordt genoemd. Is er dan reeds sprake van een uitbreiding?

De Muiderbergse kerk bestond dus al voor 1525 in zijn hoofdvorm maar wanneer aangevangen en hoe dit bouwproces is verlopen, daarop kan alleen een baksteendateringsonderzoek nieuw

KERK OP DE OUDSTE KAART VAN GOOILAND

Op de 'Ronde Kaart van Gooiland' van Jan van Pape uit 1525, getekend in opdracht van de grafelijkheid van Holland, en op de in 1917 nagetekende versie heeft de kerk van Muyerbergh duidelijk een toren met spits.

In de 1917 versie is de kerk strakker gestyleerd met zwarte vlakken als vensters in de gevels, die op het origineel nauwelijks zichtbaar zijn. De tekenaar heeft duidelijk zijn kennis van hoe het kerkgebouw er in het echt uitzag gebruikt (eigen waarneming, ansichten) boven de vage weergave op de oude kaart. Maar verder hetzelfde: schip+ toren+ spits. Koor wel of niet aanwezig, kon vanuit de hoek van waaruit getekend, niet worden weergegeven.

Thans opnieuw getekend ten behoeve van dit artikel (zie links boven op linker pagina).

licht werpen. De Raadt (1982, p. 2) is stilliger: midden 14e eeuw kapel vervangen door een kerk. Verwoest tijdens de beeldenstorm in 1566 en spoedig weer opgebouwd. Toren 30 meter hoog, gebouwd tussen 1619 en 1625 was voorzien van een houten spits. Uit andere bronnen kunnen we vaststellen dat De Raadt (1982) geschiedenis bedrijft met de Franse slag. Ook de toren, we hebben het in de bouwtekening 1931 gemeten, is geen 30 maar slechts iets minder dan 22 meter hoog.

De brand van omstreeks 1634

Volgens mondelinge overlevering (Sierksma, 1976) zou de kerk omstreeks 1634 door brand zijn verwoest (Nieuwe Amesfoortse Courant, 1623). Hieromtrent zijn geen kronieken of andere schriftelijke mededelingen bekend. De reformatie heeft zich in de regio Amsterdam-Naarden, na de beeldenstorm in Amsterdam met hagenpreken ingezet in 1556 en in 1666 verder doorgezet tot 1599 ('Alteratie'). Dan zullen de Muiderbergers en dus de kerk in die periode ongetwijfeld ook al overgegaan zijn naar het protestantisme. Waarom dan toch een brand omstreeks het jaar 1634? De 80 jarige oorlog woedde nog. Waren het wellicht de Spanjaarden die hier brandschattend voorbij trokken? Of gewoon een bliksemingslag.

Het is deze ruïne van de kerk die

zo'n 50 jaar heeft bestaan die juist door zoveel schilders en tekenaars, Ruysdael, Rademaker, en Roghman legden de ruïne vast in een tekening; Rembrandt mogelijk zelfs het inwendige waardoor het een iconisch beeld werd. Sierksma (1976) wijdt woorden aan een 'noodkerk', zichtbaar op een bekende prent van omstreeks 1645, getiteld 'De Nieuwekerck' (zie prent op p 15).

De toren van 1526 tot 1806

W e belichten de toren even apart. In 1525 zien we als gezegd, de toren met een spits. Op een kaart gedateerd 1573 (Chr 's Grooten) heel vaag, idem toren met spits. In 1619 een lage toren zonder spits op een kaart van Lucas Jansz Sinck, volgens Sierksma (1976). In 1625 weer met spits en op de hoeken 4 stompe pinakels op een kaart van Gooi en omgeving (maker onbekend), eveneens volgens Sierksma (1976). Merkwaardig. Van 1526 tot 1625 met spits en in 1619 zonder. Van 1640 tot 1670 het bekende beeld van de ruïne. Kerk zonder dak, toren zonder spits.

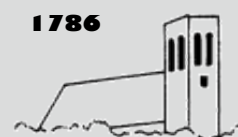
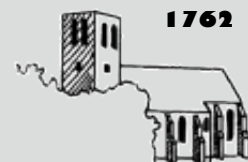
Op het tekeningetje van 1709 (kaart Broekhuizen, zie Sierksma, 1976) zien we de toren in een zeer fraaie architectuur. Met spits en vier pinakels op de hoeken. Dat moet dan de vorm zijn die is gekozen bij de restauratie van 1686 en lijkt op die uit 1625. Daarna, op 6 tekeningetjes 1762-1806, zonder spits.

Inwijding gerestaureerde kerk in 1686

Nadat in 1673 (idd 1 jaar na het officiële rampjaar) Muiderberg nog door plunderende en brandschattende Franse troepen was bezocht, en er op 4 november 1675 een geweldige storm opstak (Allerheiligenvloed, die echter aan de kerk als ruïne weinig schade meer konden toebrengen), werd omstreeks 1686 een grote restauratie van de kerkruïne ondernomen. Deze werd, zo lezen we bij Wieten (2018), gefinancierd door Isaac Jan Nys een steenrijke Amsterdamse koopman en zijn echtgenote Maria Munter, ongetwijfeld bezitters van een van de om de Muider Berg gelegen buitenhuizen. De kerk, nu genoemd 'het herbouwde kerk-gevaarte', werd 'geopend den XI Augusti 1686'.

Er verscheen bij die gelegenheid een curieus gedenkboekje geschreven door Gerbrandus van Leeuwen, predikant te Amsterdam. Er is één exemplaar van bewaard gebleven dit berust in het bij het gemeentearchief bewaarde kerkelijk archief.

Hierin wordt overigens gesproken van 'herbouw', wat gevoelsmatig de omvang van dit werk aangeeft maar niet dat de resterende muren en de toren werden gesloopt en er vanuit de fundering een nieuw kerkgebouw werd opgetrokken.

KERKGESCHIEDENIS

Ansicht met de Kerk aan Zee omstreeks 1905

Hoe dat ook, in 2036 zal kunnen worden gevierd dat dit 350 jaar geleden plaatsvond.

Begravenis Daniel Nys in 1736

In genoemd jaar wordt in de kerk begraven de kerkrentmeester Daniel Nys. Hij is de zoon van eerdergenoemde Isaac Jan. Deze betekenisvolle grafsteen met het familiewapen van Nys (is ook het wapen van dorp Muiderberg) erop gebeeldhouwd is helaas verloren gegaan 1934 maar nog beschreven door Vreeken in 1901 (zie kader).

Graf Poolse Zeeman

Het 'Graf van een Poolse Zeeman' (gerestaureerd 1976) blijkt naar onderzoek van Wieten die dit tot

de kleinste details uitdiepte (2018, p. 53) niet te zijn gekocht door een Pool maar door een uit Frankfurt afkomstige Amsterdamse koopman, Joan Antoni Grunelius die daar werd begraven 1782. Zeer gedetailleerd opgeschreven in zijn boek. Hulde!

Onderhoud aan 'het kerk gevaarte'

De kerk op de Muider Berg, hoog gelegen aan de Zuiderzee had hevig te lijden van de noordwester stormen en daarbij door de lucht vliegend zeezout dat op het metselwerk neersloeg, Maar ook de pastorie bleek een forse kostenpost. Wieten (2018) noteert wat hij daarover in de kasboeken van de kerkvoogden aantrof en beschrijft in kostelijke bewoordingen hoe in sommige perioden van de geschiedenis er echt sprake was van een noodlijdende

situatie. Sociaal-economisch in het dorp - kerk als spiegel van de dorpsgeschiedenis - maar dus ook in financiële zin bij de kerkvoogdij.

Reeds in 1708, zo'n 20 jaar na de grote restauratie bleek de toren toe aan een grote onderhoudsbeurt. De kosten, 715 gulden en 15 stuivers hadden de kerkrentmeester niet in kas en moesten de aannemers voorschieten. In 1721 raakte door een zware storm een groot deel van het dak vernield waaraan een noodreparatie werd uitgevoerd met onder meer 1000 blauwe dakpannen. Totale kosten 332 gulden waarvoor het geld niet genoeg aanwezig was ondanks de opbrengst van de collecten ad 163 gulden, een speciale gift van 50 gulden en voor 24 gulden en 5 stuivers een stuk land werd verkocht. Het jaar erop, 1722 moest er ook gewerkt worden aan de toren (Wieten, 2018, p. 74).

In 1746 mopperen de nieuw aangetreden kerkmeesters J.C. Hartsinck en B.G. Homoet (de eigenaar van Hofrust), die beiden ook schepen waren van het dorp Muiderberg, op hun voorganger die hun trots een positief saldo van elfhonderd acht en vijftig gulden in contanten kon overhandigen, dat die de voorbije periode niets had uitgegeven aan het kerkonderhoud waardoor '.... dit gebouw vooral van binnenin, merklijk is vervallen, en er nu excessieve kosten om al 't vervallene te repareren, door ons zal moeten worden gedaan, willen wij dit kerkgevaarte in goede stand behouden...' (Wieten, 2018, p. 75).

Opschrift grafsteen Daniel Nijs

Vreeken (1901, p.31) meldt dat naast het opschrift de grafsteen van Daniel Nijs ook het wapen van Muiderberg was uitgehouwen. De steen was gelegen in het koor van de kerk. Bij de brand van 1934 brak het in stukken en werd verpulverd en daarmee verloren gegaan.

Het wapen van de familie Nijs is hetzelfde als het wapen van Muiderberg, nu nog te zien in de grafsteen van Isaac Jan Nys en Suzanna van Collen aanwezig in de Engelmunduskerk Velzen-Zuid (Wieten, 2018; zie op image wapen linksonder). Isaac Jan Nys, die eind zeventiende eeuw de wederopbouw van de Muiderbergse kerk heeft bekostigd en de vader was van Daniel, was in Muiderberg de kerkrentmeester en aldaar begraven in Velzen-Zuid.

DANIEL NIJS
Natus XI Febr. MDCLX
Obiit op MuiderBergh Den XVIII
Augustus Anno MDCCXXXVI

Elisabetha a Leeuwen
Nata XIII Aprilis MDCLXX
denata XIII Januarii MDCCXXVIII

In 1787 trekken de Pruisen plunderend en brandschattend door Muiderberg. Vele buitenhuizen eigendom van Amsterdamse patriciërs die de partij der Patriotten aanhingen, werden in brand gestoken. Ook de pastorie moest het ontgelden. Aan de kerk werd echter geen schade gemeld (Vreeken, 1901, p. 16).

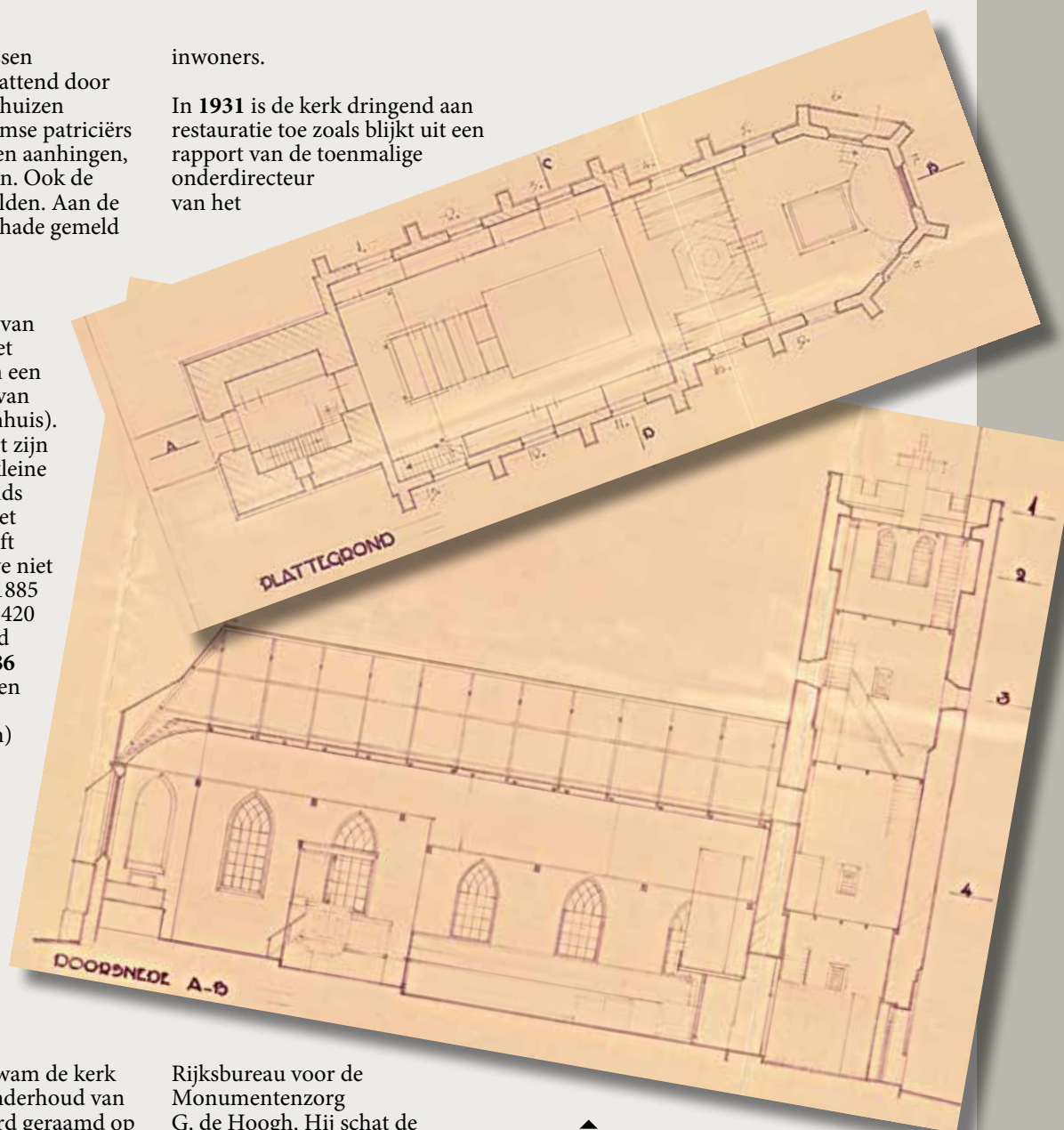
We lezen ook bij Wieten (2018, p. 81) dat de klok van de kerk de jaren 1796 niet in de toren hing, maar in een klokkenstoel op de plek van de Boskapel (thans woonhuis). Dat moet dan in de buurt zijn geweest van de huidige kleine klokkenstoel die daar sinds 2004 staat. Of de toren het tot 1955 zonder klok heeft moeten stellen hebben we niet kunnen achterhalen. In 1885 wordt er een bedrag van 420 gulden en 30 cent besteed aan de pastorie en in 1886 een klein bedrag 97 gulden voor reparatie van de contreforten (steunberen) van de kerk door aannemer A. van Walen (Wieten, 2018, p. 72).

Op 30 januari 1824 wordt het nieuwe orgel (het eerste) ingewijd, geschonken door Gulian Daniel Crommelin (eigenaar Wisseloord, overleden 1846).

In de jaren 1880-1881 kwam de kerk weer geld te kort voor onderhoud van kerk en pastorie. Dat werd geraamd op hlf 1.400. Kerkenraad, kerkvoogden en notabelen wendden zich een gezamenlijke brief tot de Synode voor een bijdrage uit het Fonds voor Noodlijdende kerken: *'te wijzen valt op de bijzonderheid dat al zijn hier geen ongehopen armen, toch de enigermate goeude stand hier nagenoeg niet bestaat - noch boeren, die eigen boerderij of ook slechts een tamelijken veestal hebben, noch burgers, die van hunne renten leven, of zaken drijven van eenige betekenis'*. Door bijzondere collectes en uit het Fonds kwam uiteindelijk 475 gulden beschikbaar. Zo'n duizend gulden te weinig! De Kerkenraad rekende er overigens op dat met de aanstaande aanleg van de stoomtramverbinding in 1881 het zielen aantal zou toenemen (Wieten, 2018, p. 69 e.v.). Het dorp telde 30 jaar eerder in 1850 290

inwoners.

In 1931 is de kerk dringend aan restauratie toe zoals blijkt uit een rapport van de toenmalige onderdirecteur van het

▲ Tekeningen van architect A.A. Kok van de kerk in 1931 - bestaande toestand

Rijksbureau voor de Monumentenzorg G. de Hoogh. Hij schat de restauratiekosten op 30.000 gulden.

De kerk wordt inmiddels geplaatst op de Voorlopige lijst van Monumenten van Geschiedenis en Kunst.

Er wordt een plan gemaakt door de restauratiearchitect A.A. Kok uit Amsterdam die de kosten raamt op 55.000 gulden. De twee tekeningen van de bestaande en van de nieuwe toestand met bestek en begroting berusten in het gemeentearchief (SSAN 2137). Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg (stMHM) heeft ze voor het eigen archief doen reproduceren. Een verkleinde weergave van een deel van de bestaande toestand is hierbij afgebeeld. We zien hierop behalve schematisch het oude kerkinterieur met kansel en orgel, ook dat in het plafond van

de begane grond van de toren geen gemetseld kruisgewelf maar de kale balklaag van de vloer van de eerste zolder aanwezig is met op de begane grond een houten trap met tussenbordes. Het geleidelicht dat later ter sprake komt is in een dun potloodlijntje ingetekend. Ook te zien in de voorgevel van de toren de verticale scheur vanuit de fundering (die pas in 1973 wordt aangepakt) en de kantelen op de toren, die in het restauratieplan zijn weggerestaureerd. Verder vergelijken heeft weinig zin gezien de gebeurtenis die hierna wordt beschreven en de kantelen zijn gebleven.

De brand van 18 februari 1934

Nog voordat de financiering rond is breekt er in 1934, op zondag 18 februari (weer) een grote brand uit. Hij werd ontdekt om half drie, het vuur zou zijn ontstaan in de schoorsteen nadat de kachel voor de avonddienst extra hard was opgestookt. De toren bleef vrijwel gespaard maar het dak op het schip met het tongewelf, het gehele interieur en het orgel werden volledig in de as gelegd.

De vloer met de grafzerken, waaronder in het koor de beroemde uit 1736 van Daniel Nijs en echtgenote (zie kadertekst) was door de dagenlang smeulende resten totaal kapot. De brand trok veel bekijks en was groot landelijk nieuws waardoor er in vrijwel alle dagbladen van toen, gedetailleerde verslagen van bewaard zijn. Ook zijn er vele foto's van kort na de brand. De ruïne bood een verschrikkelijke aanblik!

Reeds twee dagen na de brand is de architect van het Rijksbureau, L. Oeges, ter plaatse, die spreekt met de predikant en de president kerkvoogd. Hij geeft een gedetailleerde beschrijving van de dramatische toestand en noteert dat er waarschijnlijk een bedrag van 30.000 gulden aan verzekeringspenningen zal worden uitgekeerd en er ook op rijks subsidie zal mogen worden gerekend. Ditmaal werd het herstel spoedig aangevangen waarin men de hand mag vermoeden van kerkvoogd en wethouder W. Hottentot en toenmalig burgemeester J.L. de Raadt die de gemeentearchitect N. Doornburg de leiding van het herstel opdroeg. Hiervan zijn twee blauwdrukken bewaard in het archief van de Rijksdienst zo meldt Sierksma. Het kerkmeubilair werd geheel nieuw gemaakt waarbij de kansel, volgens de Nieuwe Apeldoornse Courant van 20 december 1934, die een uitvoerig restauratieverslag geeft, werd nagemaakt met die in de Grote Kerk van Muiden als voorbeeld. Het koorhek met de kansel werd een travee dieper naar achteren geplaatst waardoor de ruimte in het schip werd vergroot. Reeds 10 maanden na de brand, op 21 december 1934 was de grote herstelklus geklaard!

Ook blijkt dat er een belangrijke correctie op de restauratie van 1689 werd uitgevoerd. We lezen dat daarbij toen

Het buitenhuis Wisseloord stond op het weiland vlakbij de Blikwijk. Het weiland is jarenlang gebruikt als sportveld. In 1934 toen het eerste elftal van v.v. Muiderberg een competitiewedstrijd moest spelen in de 2e klas A.V.B. tegen L.O.C. I ging om half drie plotseling de brandweersirene. Het bleek, dat de Herv. Kerk in brand stond. Aangezien bijna alle spelers aangesloten waren bij de vrijwillige brandweer, verlieten zij het sportveld, de scheidsrechter en de tegenpartij achterlatend. Overmacht!! Dit was ook de mening van het bestuur van de Amsterdamse Voetbalbond. De wedstrijd moest worden overgespeeld op een later tijdstip. Alleen de extra reiskosten van de tegenpartij moest door V.V. Muiderberg worden betaald.

Krantenknipsels en foto's van de brand en de ontstane ruïne van de kerk in 1934

De Ned. Hervormde kerk te Muiderberg, die door brand geheel verwoest werd.

'klinkerstenen' waren toegepast. We nemen aan dat dit de sinds de 16e eeuw courante hardere bakstenen waren van een kleiner formaat en waarschijnlijk paarsrood van kleur (vgl. Hollestelle p. 86 e.v.). In 1934 heeft men in de wijde omgeving gezocht naar bij het oorspronkelijke werk passende slooppartijen groot formaat stenen ('kloostermoppen'). Dat maakt de datering wel lastiger. Hoe dan ook, reeds 10 maanden na de brand, op 21 december 1934 was de grote herstelklus geklaard!

De toren na 1798

In 1798 werden door het bekende decreet van Napoleon, alle kerktorens wegens hun militaire belang als uitkijkpost, eigendom van de burgerlijke gemeente, hierna genoemd de gemeente. Voor onze kerk was dat (toen nog) de gemeente Muiderberg dat in 1802, eveneens bij decreet van Napoleon, werd samengevoegd met Muiden tot de gemeente Muiden en Muiderberg. Dit had voor de kerkelijke gemeente wel het grote voordeel dat het onderhoud voor rekening van de gemeente kwam, waar het nadeel van het enigszins beperkte gebruiksrecht niet tegen opwoog.

Van der Aa schrijft in 1846: 'Thans staat op het gebouw een vierkanten toren, geheel plat - doordien

◀ Ansichtkaarten ter promotie van het toeristisch bezoeken van de kerk en toren, links de Ansicht met de 'torenwachter'

Blijkens de bijschriften en handgeschreven toelichtingen op een drietal foto's in StMHM digitale collectie Wegman e.a. zou er in 1925 een grote restauratie hebben plaatsgevonden uitgevoerd door aannemer Jan Makkinga. Dit strookt niet met de gesignaleerde noodzaak tot een grote restauratie in 1931. Op de foto zien we de kerk ook 'zonder dak'. Waarschijnlijker gaat het hier toch om het werk in 1934. Is dan de man in pak, de architect Doornburg en de man daarboven de aannemer-metselaar Jan Makkinga uit Muiden?

er vroeger bij eenen storm de spits is afgewaaid.
Dat moet dan zijn geweest vóór 1762.

In 1900 werd de toren op initiatief van de toen opgerichte vereniging tot bevordering van het vreemdelingenverkeer Floris V geschikt gemaakt als 'Uitzichttoren'. Vermolmde traptreden werden vervangen, bovenop de kantelen werden witte pijlen aangebracht waarmee de omliggende plaatsen werden aangewezen. Op 21 januari 1901 werd de heer M. Oostwouder tegen een jaarlijkse gratificatie van 25 gulden als de eerste torenwachter aangesteld. Dit initiatief bleek een groot succes want in dat eerste jaar werd de toren bezocht door 8797 personen.

Om de attractiviteit voor toeristen verder te vergroten kreeg historieschilder Jacob Oudes (1858-1921) van de vereniging Floris V in 1902 opdracht

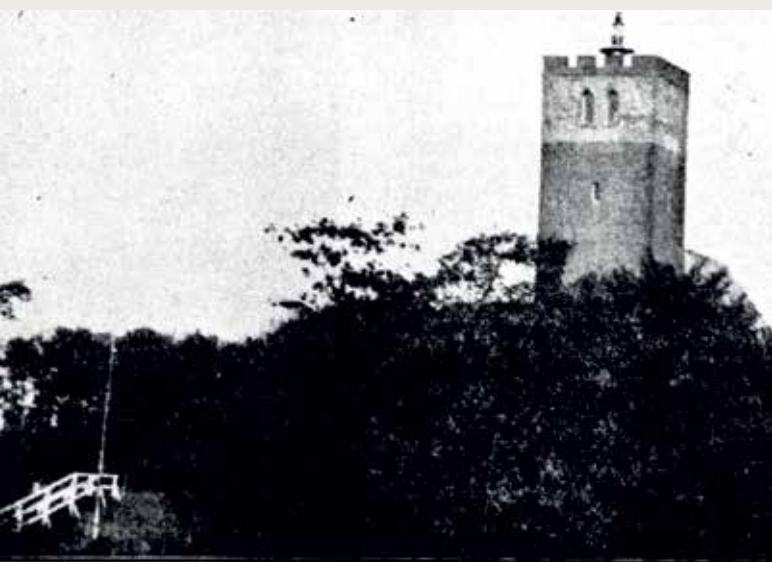
tot het vervaardigen van vier grote taferelen uit het leven van graaf Floris V die op de eerste verdieping op de wanden werden opgehangen. Van deze taferelen werden ansichten uitgebracht. Ze zijn bij de brand van 1934 gespaard gebleven, alhoewel gedacht werd dat er drie verloren waren gegaan (Van der Heijde/Dam, 1976, p. 18). Echter, drie ervan zitten waarschijnlijk in een grote pvc koker in het gemeentearchief in Naarden (email 16-11-2020), welke koker door deze auteur samen met Jan de Beus en de toenmalige gemeentearchivaris is gezien, maar te zwaar om van zijn plek te krijgen en te openen.

Kort na de oprichting van muziekvereniging GA Heinze (1900) werd er jaarlijks op eerste kerstdag op de toren gemusiceerd (Van der Heijde/Dam, 1976, p. 18).

In 1932 werd de toren voor bezoekers gesloten. Omstreeks 1933 werd volgens De Raadt (1982, p. 5) op de toren een routelicht geplaatst ter oriëntering van de luchtvaart op de route Schiphol-Hamburg. Dit moet echter al zijn geweest omstreeks 1930-1931, aangezien dit licht in een dun potloodlijntje is ingetekend door architect Kok in zijn tekening bestaande toestand.

Merkwaardig is de brede witte band om de bovenzijde van de toren, op vele oude ansichten zichtbaar. Heeft dit hiermee te maken? Echter, reeds op de penseeltekening van Burgdorfer uit 1838 (MHM 2020/1, p. 13) is deze duidelijk te zien!

Tijdens de oorlog was de toren een uitkijkpost voor de Duitsers (De Raadt, 1982, p. 5). Na de oorlog heeft men

De merkwaardige uitzichttoren-vuurtoren van Muiderberg.

KERKGESCHIEDENIS

geprobeerd de toren weer open te stellen maar men vond geen nieuwe torenwachter meer.

Wel werd door het gemeentebestuur van Muiden op 5 september **1951** vergunning verleend aan de Koninklijke Landmacht om in de toren een uitkijkpost in te richten in het belang van de luchtverdediging.

Op 21 maart **1955** schenkt de Muiderbergse Nederlands Hervormde Vrouwenvereniging 'Wees een Zegen' een luidklok aan de kerk. De bovenste zolder van de toren was al sinds mensenheugenis leeg. De kerkenraad kwam met een voorstel om de klok buiten tegen de muur van de toren op te hangen, wat door de gemeente en

De klok van de toren

Monumentenzorg werd afgewezen. Uiteindelijk kwam daar de huidige klokkenstoel uit, die een verkleinde replica is van die in de toren van de Grote Kerk in Muiden. Op 13 juli **1965** wordt tussen kerkenraad en de gemeente een mondelinge beheersovereenkomst schriftelijke bevestigd, die niet wordt vastgelegd in het kadaster (SSAN 182).

De toren blijkt steeds weer het meest kostbare onderdeel van het

kerkgebouw. De kerkelijke gemeente kan zich gelukkig prijzen met dat decreet van Napoleon uit 1798.

Op 14 december **1962** is een restauratie nodig waartoe de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aan de gemeente Muiden toestemming verleent. Uit de stukken is niet duidelijk of dit ook wordt uitgevoerd. Waarschijnlijk niet.

De kerkenraad vraagt en krijgt van het gemeentebestuur op 4 februari **1972** toestemming tot het maken van een toilet op de begane grond van de toren.

In **1973** blijkt (weer?) een restauratiebeurt nodig. Onder meer omdat in de voorgevel van de toren een scheur is opgetreden die wordt veroorzaakt door het zijdelings uitwijken van de fundering. Het Amsterdamse architectenbureau Rappange maakt een voorlopige kostenraming van 250.000 gulden, wat uiteindelijk een half miljoen wordt. Zowel het rijk als de provincie Noord-Holland verlenen daarin subsidie. Het werk wordt in **1978** uitgevoerd. Voor het funderingsprobleem worden diverse oplossingen voorgesteld en weer verworpen. Uiteindelijk blijkt het aanbrengen van twee trekstangen te volstaan. Ook werd er een grondaanvulling gerealiseerd waardoor het toepad steiler werd en er aan beide zijden van de toren een keermuurtje werd gemetseld om het pad op het kerkhof daar, vlak te houden.

Een voorstel van aannemer A & E Valkenburg, Nigtevecht, om binnen het budget de toren weer een spits te geven, werd na uitvoerig beraad - het beeld zonder spits bestaat al twee eeuwen en is op vrijwel alle prenten en schilderijen zo vastgelegd - niet uitgevoerd. De witte pijlen op de bovenkanten van de kantelen werden

vervangen door hardstenen dekplaten waarin nu zichtlijnen en plaatsnamen aangeven welke torens men aan de horizon kan waarnemen. Het gat in de achtermuur van de toren naar de orgelgalerij wordt vergroot tot een doorgang met een brandwerende deur. De trap op de begane grond van de toren kwam te vervallen. Zo kreeg de toegang tot de toren een andere route. Het gat was oorspronkelijk een opening waardoorheen de lucht voor het orgel werd aangezogen. Waarschijnlijk werd het bakstenen kruisgewelf zoals wij dit nu kennen in het plafond van de begane grond (heeft dit er ooit eerder gezeten?) bij deze restauratiebeurt aangebracht. Oplevering restauratiewerk is op **16 december 1978**.

In **2005** wordt een opname gedaan van de toestand van het metsel- en voegwerk van de vier gevels van de toren, die zichtbaar wordt gemaakt in een tekening die op 27 juli 2005 als bestektekening voor een grote onderhoudsbeurt door Welstandszorg Noord-Holland wordt goedgekeurd en daarna op 30 augustus door B&W van Muiden wordt behandeld. Het is deze onderhoudsbeurt die pas na de gemeentelijke herindeling tot uitvoering komt.

◀ Het panoramapaneel boven op de toren

Kansel en koorhek van de Kerk aan Zee sinds 1934 - Kansel is replica van die in Grote Kerk van Muideren en net als daarvoor, in het midden

Ouderdomsbepaling baksteen door luminiscentiedatering

Er blijven vragen bestaan omtrent drie bouwjaren:

- Bouw van het koor onder de waterlijst, was dit inderdaad omstreeks 1324? (boven de waterlijst waarschijnlijk secundair gebruikte stenen dus onderzoek niet zinvol)
- Bouw van het schip, was dit ergens rond 1450?
- Bouw van de toren, in zelfde periode als het schip of veel later?

Hier kan mogelijk een geavanceerde onderzoeksmethodiek oplossing bieden: de ouderdomsbepaling baksteen door datering middels OSL (optical stimulated luminescence). OSL gaat uit van het gegeven dat mineralen zoals kwarts en veldspaat licht (luminescentie) kunnen uitstralen. Met de methode wordt het moment van afzetting en begraving van sediment bepaald, of het moment van bakken van aardwerk. Uiteraard met een zekere foutenmarge.

Gezien de 'correctieve' restauratie van 1934 zullen de monsters laag, eventueel zelfs onder het maaiveld dienen te worden genomen. Het nemen en verpakken van de monsters is specialistenwerk. Het vereist een goed plan en geld natuurlijk. Ruw geschat zo'n € 10.000 voor de analyses inclusief een beetje voor de begeleiding, maar wellicht is ergens wat subsidie mogelijk.

Op 4 juni 1973 wordt de kerk - sinds 1931 op de Voorlopige Lijst - als beschermd monument ingeschreven in het rijksmonumentenregister onder monumentnummer 30139, kad. Muideren C 2174.

Hoewel de geschiedenis van de kerkelijke gemeente buiten het kader van deze studie valt mag hier niet onvermeld blijven dat in 1979 de Gereformeerde gemeente Muiderberg, die kerkte in het kerkgebouwtje aan de Populierenlaan 2A fuseerde met de Hervormde gemeente Muiderberg. Het gebouw aan de Populierenlaan onderging een functieverandering en werd 'Ontmoetingscentrum De Steeg'. Bij de landelijke kerkfusie tot PKN in 2004 werd de naam van de kerkgemeente 'Protestantse gemeente Muiderberg'.

In 1998 wordt de keermuur van het kerkhof gemetseld. Deze muur was volgens sommige bronnen in de 17e eeuw aanwezig maar in verval geraakt.

In april 2020, de toren is inmiddels eigendom van de gemeente Gooise Meren, wordt met rijkssubsidie deze grote onderhoudsbeurt uitgevoerd, waaraan een bedrag van € 66.000 wordt besteed.

Het kerkgebouw vanaf 1960 - nieuw orgel en kleine voorzieningen

In 1963 vraagt en verkrijgt de kerkenraad van Gedeputeerde Staten - na positief advies van de desbetreffende instanties, toestemming tot uitbreiding van het kerkhof (SSAN 762). Twee jaar later op 23 april 1965 verleent de gemeente Muideren goedkeuring aan het plan tot het bouwen van de houten bergplaats met daarbij de fietsstalling (bouwtekening in archief afdeling Vergunningen Gooise Meren).

Op 2 juli 1970, het was een donderdag, vindt het inwijdingsconcert plaats van het nieuwe orgel. Volgens de organisten anno nu, die daar een historische studie naar hebben verricht, het vijfde sinds het in 1824 door Crommelin geschonken orgel.

Het huidige orgel van de Kerk aan Zee, daterend 1970

HART voor Kerk aan Zee

Word donateur

en draag bij aan de instandhouding van het kerkgebouw
en aan de vele activiteiten die er plaats vinden.

Bankrekening NL84 RABO 0343 1092
Protestantse Gemeente Muiderberg

Kerk aan Zee neemt in Muiderberg een bijzondere plek in; een historisch monument op de berg, grenzend aan het bos en uitkijkend op de voormalige Zuiderzee.

Het kent diverse functies van concertzaal tot expositieruimte, van vierplaats voor feesten tot gedenkplaats in dagen van rouw.

De begraafplaats is voor velen een toevluchtsoord. Tijdens 'Kerk Open' kan de toren worden beklommen.

advertentieruimte aangeboden door st-mhm

VILLA CAECILIA - BRINK 24

FLEVORAMA - N. RUIJKADE 1

ECHOHOEVE - ECHOLAAN 6A

ROODEKERCKE - FLEVOLAAN 5

75 JAAR VLAANDEREN MUIDERBERG

telefoon 0294 26 3230

DE OUDE FLORISBERG - DORPSTRAAT 17

De Nieuwe Amerfoortse Courant van 20 december 1934 over 'de muur':

'Gelukkiger was men het graven in de onmiddellijke nabijheid van de verbrande kerk, waaromheen in 1686 nog een lage steenen muur stond. Die muur schijnt in de loop der jaren in den zandheuvel te zijn weggezakt (meer waarschijnlijk: het zand eroverheen gewaaid en gezakt) en juist die steenen worden thans nog opgegraven en benut, om de leelijke klinkers uit de 17e eeuw te vervangen.'

Een krantenbericht uit 1998:

'Ondanks het feit dat onvoldoende geld beschikbaar is, is de aanleg van een beschermmuur van de Kerk aan Zee in Muiderberg begonnen.'

In de jaren na 2000 wordt de Kerk aan Zee naast de protestantse erediensten meer en meer gebruikt voor culturele doeleinden, concerten en tentoonstellingen en bijeenkomsten. In 2019 werd een kunstveiling gehouden uit de opbrengst waarvan een verbetering van de sanitaire voorzieningen kon worden gefinancierd. De kerk kreeg na een geldinzamelingsactie in 2020 een paar permanente videocamera's voor het streamen van kerkdiensten en concerten.

Zo is de Kerk op de Muyder Bergh/Kerk aan Zee geëvolueerd van uitsluitend bedehuis van de Protestantse gemeente tot een **gebouw voor contemplatie en cultuur voor alle Muiderbergers**.

Om meer informatie te krijgen over de bouwperiodes kan ouderdomsbepaling baksteen door luminiscentiedatering (zie kadertekst), de sleutels opleveren voor de hiaten in het geschiedenisverhaal en daarmee de aanzet vormen tot het schrijven van die alles omvattende publicatie over de geschiedenis van de kerk op de Muyder Berg.

En kunnen we misschien bewijzen dat 1324 inderdaad het geboortjaar van de kerk is en hij in 2024 dus 700 jaar bestaat!!

LITERATUUR EN BRONNEN

- Aa, A.J. van der, 'Aardrijkskundig woordenboek', deel 7, Amsterdam 1846
- Gemeentearchief Gooise Meren Naarden, inv. nrs. SSAN 2137, 762, 955, 2121 en 2135
- Gemeente Gooise Meren, Afd. Vastgoedbeheer, telefonische informatie inzake onderhoud toren 2020
- Heijde, Rob van der en Dam, Gré, 'Oud Muiderberg', Europese Bibliotheek, Zaltbommel 1976
- Hillinga, Harm, 'Over Noormannenpoorten', nazatendevries.nl/Artikelen%20en%20Colums/Kerken.html
- Hollestelle, Johanna, 'De Steenbakkerij in de Nederlanden tot omstreeks 1560', proefschrift, Assen Van Gorcum & Company, 1961
- Nieuwe Apeldoornse Courant, 20 december 1934 (Delpher)
- Ollefen, D. van, 'De Nederlandse Stads- en Dorpsbeschrijver', deel III, p. 302 e.v., 1795
- Oosterbaan, Jeanne, 'Excursie Muiderberg', Muiderberg, ongedateerd (vermoedelijk 1997).
- Raadt, Piet de, 'De kerk in Muiderberg', Muiderberg, 1982 (ter gelegenheid TV uitzending 'Kerkepad')
- Sierksma, Klaes, 'Muiderberg voorpost van het Gooi', 2e druk, 1976
- Sierksma, Klaes, TVE februari 1978 & TVE maart 1990
- Stichting MHM, digitaal archief Wegman e.a.
- Vreeken, A. 'Muiderberg voorheen en thans', Muiderberg 1901
- Wieten, Jan, 'Verhalen en geschiedenis Kerk aan Zee Muiderberg', Muiderberg 2018

Websites

- Grote Kerk Naarden: grotekerknaarden.nl/home/gebouw
- Museum De Bilt: onlinemuseumdebilt.nl/de-digitale-atlas-van-onlinemuseum-de-bilt-2-de-ronde-kaart-van-1525
- Nederlands Centrum voor Luminescentiedatering (NCL): ncl-geochron.nl/en/nclgeochron.htm
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: kennis.cultureelerfgoed.nl/index.php/OSL-datering
- Wikipedia: [nl.wikipedia.org/wiki/Alteratie_\(Amsterdam\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Alteratie_(Amsterdam))

Monumentaal Historisch Muiderberg

WORD DONATEUR!

..... en help mee de activiteiten van de Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg verder uit te bouwen door een bedrag over te maken op
NL 57 RABO 0361 7054 33
t.n.v. stichting st-MHM.
Vul daartoe uw adresgegevens* in op het formulier op onze website st-mhm.nl/word-donateur.
Wij sturen u graag als dank een aardigheidje en u wordt uitgenodigd voor onze activiteiten.

Donaties

Eind augustus 2022 mochten wij 125 donateurs noteren samen goed voor € 2.240.
Aan allen onze grote dank!

WORD LID VAN DE CLUB VAN 100!

..... U kunt ook lid worden van de 'Club van 100' van de Stichting. Dan steunt u ons werk met een vast bedrag per jaar meerdere jaren achtereen. Dit is fiscaal voordelig voor u omdat de stichting de status Culturele ANBI heeft. verkregen.
Een win-win situatie.

Sponsors

- AA accountant Els Grootendorst
- Fysiotherapie De Spil
- Hotel-Restaurant Het Rechthuis
- Installatiebedrijf C.D. de Haan B.V.
- Slagerij Dalmulder
- Spar Muiderberg
- Bakkerij Tetteroo
- Vlaanderen Makelaardij B.V.
- Verswinkel Oudshoorn

Zie ook www.st-mhm.nl

* beheer adressenbestanden geschiedt conform de AVG in onze regeling verwerking persoonsgegevens.

'Club van 100'

De Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg heeft vanwege onze status als Culturele ANBI op kunnen richten, de Club van 100. Wij mogen u voorstellen aan de eerste twee leden, mevrouw Claudia de Raadt en de heer Frank de Wit.

De Culturele ANBI geeft mensen die een periodieke donatie aan ons vast leggen voor 5 jaar een bijzondere fiscale aftrekmogelijkheid. In tegenstelling tot de 'gewone' ANBI mag u bij de Culturele ANBI het aftrekbare bedrag van uw schenking met 25% verhogen.

Een voorbeeld. U doet een jaarlijkse schenking van € 100, aftrekpost wordt € 125. Bij een tarief van 37% betaalt u dan maar € 53,73 netto! U bent lid geworden van onze 'Club van 100'! Een win-win situatie.

Dus als u ons nu een 'gewone donatie' verleent van € 50 dan kost u de stap naar de Club van 100 netto maar € 3,73 extra! Wij hopen dat de donateurs in die categorie daar over willen nadenken.

De voorzitter en de penningmeester komen graag even bij u langs om de verdere details uit te leggen. Bijvoorbeeld, dat de overeenkomst uiteraard de mogelijkheid kent het meerjarige contract te ontbinden bij overlijden zodat niet uw nabestaanden met de verplichting worden opgezaald, en dergelijk zaken.

Voor nadere informatie, mail. penningmeester@st-mhm.nl en wij maken graag een afspraak voor een persoonlijk gesprek.

Claudia de Raadt door ondertekening overeenkomst periodieke gift, eerste lid 'Club van 100'

'In Muiderberg geboren en getogen. Op mijn 24ste naar Bussum verhuisd. Na 53 jaar weer terug in Muiderberg. Op de plek waar mijn 'roots' liggen. Ik ben blij dat Monumentaal Historisch Muiderberg bestaat. Respect voor het verleden en aandacht en zorg voor de toekomst. Daar wil ik graag een steentje aan bijdragen.'

Claudia de Raadt

Frank de Wit (links), tweede lid Club van 100, ondertekent zijn overeenkomst met de Stichting in aanwezigheid van Frank Steensma, onze penningmeester.

'Ik geniet volop van Muiderberg! Naast Brink, Rechthuis, Kerk aan Zee, strand en het bosgebied zijn het de monumentale huizen die zo sfeerbepalend zijn voor ons fijne dorp. Gezamenlijk iets waardevols in stand houden, deed me besluiten lid te worden van de Club van 100 van Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg. De gevarieerde activiteiten van deze Stichting passen heel goed bij mijn interesses.'

Frank de Wit

MUIDERBERG EN DE HERDENKING VAN RAMPJAAR 1672-1673

door HUGO LANDHEER

Op 21 juni werd op het Vestingplein in Muiden een bijzondere gebeurtenis herdacht. Op 21 juni 1672, precies 350 jaar eerder, reden vijf Franse verkenners te paard Muiden binnen. De verkenners maakten deel uit van een groot Frans leger dat onder bevel van koning Lodewijk XIV de Republiek der Verenigde Nederlanden was binnengevallen. In de maand juni trokken ze zo snel op dat duizenden mensen huis en haard in de steek lieten en op de vlucht sloegen.

De verwarring en paniek maakten zich ook meester van de autoriteiten in Muiden en Naarden. Ze wilden zich overgeven aan de Fransen. Toen de Franse verkenners vroegen waar de burgemeester was, meldde zich Albert Arisz Snoeck. Deze Amsterdammer was eigenlijk helemaal geen burgemeester, maar jurist. De Fransen vroegen hem naar de sleutels en maakten hem die afhandig. Daarna lieten ze zich een goede maaltijd voorzetten in de Hertog van Gelre, het huidige Graaf Floris V. Terwijl ze aan de maaltijd zaten, kwam bericht dat Nederlandse troepen onder bevel van graaf Johan Maurits in aantocht waren. Hals over kop verlieten de vijf verkenners Muiden en lieten de sleutels van de Naarder Poort achter. Dankzij de snelle onderwaterzetting van het gebied tussen Muiden en Muiderberg, de Oude Hollandse waterlinie, konden de Franse troepen de provincie Holland en Zeeland niet veroveren. Muiderberg en al het gebied aan de oostkant van de waterlinie werd echter bezet door Franse troepen en beleefde daarna een bange tijd.

DE HERDENKING

Een informatief schouwspel voorzien van kanonschoten, paarden en historische kostuums en een lezing in de Grote Kerk in Muiden markeerden het begin van de herdenking van het Rampjaar 1672/73 in de Gooi- en Vechtstreek. Deze herdenking is een onderdeel van heel veel activiteiten op allerlei plaatsen in Nederland zoals te zien is op de website rampjaarherdenking.nl.

Franse verkenners te Muiden tijdens re-enactment van 21 juni 2022
foto Wil Oudshoorn

MEER INZICHT OP DE GEBEURTENISSEN

Velen van ons zijn opgegroeid met het dat in 1672 'het volk redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos' was. Dankzij veel nieuw onderzoek kan het gangbare beeld van de ramp die ons land in 1672 overkwam op tal van punten worden bijgesteld. Uit een boekenspecial die verkrijgbaar is via de bovengenoemde website blijkt dat al heel wat nieuwe boeken zijn verschenen. In de loop van dit herdenkingsjaar zal bovendien meer nieuw onderzoek worden gepubliceerd.

Aan twee van die boeken wil ik in dit artikel aandacht besteden. Het eerste is 'Moordbranders in de Republiek, het Rampjaar door de ogen van Andries Schoenmaker juni 1672-november 1673'. De oorspronkelijke tekst bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en werd een paar jaar geleden bij toeval gevonden. Hij werd bewerkt en van commentaar voorzien door twee deskundigen. De hoofdpersoon is een jongen uit Utrecht die leefde van 1660-1735. Andries was dus heel jong toen het Franse leger zijn woonplaats binnenviel en bezette. Niet voor niets noemde hij de Fransen 'moordbranders'. Uit zijn herinneringen

Het Franse leger voor Naarden op 20 juli 1672 door Adam Frans van der Meulen (collectie Rijksmuseum)

blijkt dat Franse troepen zich op veel plaatsen waar ze zich vertoonden misdroegen en onschuldige burgers mishandelden. Soms zeer ernstig. De bezetting van 1672/73 was voor veel inwoners van het Gooi en de Vechtstreek een verschrikkelijke ramp.

VERSLAG OVER DE ELLENDE IN MUIDERBERG

Nadat de Franse troepen waren vertrokken, reisde Andries de hele streek door op zoek naar informatie over de gebeurtenissen die zoveel indruk op hem hadden gemaakt. Over Muiderberg schreef Andries een vrij uitgebreid relaas.

'De Fransen arriveerden hier in 1672 met ettelijke duizenden soldaten onder de hertogen van Enghien en Luxemburg. Ze brachten tenten, geschut en andere oorlogsbenodigdheden mee, evenals enkele andere aanvoerders uit Hilversum. Toen dit Franse gezelschap was aangekomen, gingen ze nog een kwartier gaans verder om posities in te nemen bij de hoge zeedijk van Muiden. ze groeven zich daar in en wierpen meteen een batterij op. Om die te versterken en een goede weg voor de kanonnen te plaveien, stalen ze tientallen grafstenen van de Joodse begraafplaats die sinds 1642 in het dorp was. De Fransen kwamen ook bij de diepe weg, waarschijnlijk de lage weg onder aan de dijk, en bij de vaart die van Muiden via de Hakkelaarsbrug naar Naarden loopt.

Ze staken de Hakkelaarsbrug en een zaagmolen in brand. Dwangarbeiders voerden hun werk buitengewoon ijverig uit. De Fransen trokken zich niets aan van beschietingen vanaf de uitleggers op de Zuiderzee en de vlotten en schuiten in de vaart en op het Naardermeer. Ook vanuit de stad Muiden werd hevig op de arbeiders geschoten. Het kon de Fransen niet veel schelen, omdat ze deze werkzaamheden meestal Gooise boeren inzetten die ze met slaan en ander geweld gedwongen hadden voor ze te werken.

Ze vestigden hun hoofdkwartier in Muiderberg. Daar werden veel tenten opgezet, waarvan er een paar kunstig waren uitgevoerd. Alle huizen kregen een brede aarden wal van acht of tien voet hoog om zo beschermd te zijn

tegen kanonskogels. Ze bouwden hier ook een nieuwe sluis in de zeedijk.'

Dankzij dit verhaal van Andries krijgen we een beeld van wat zich toen in onze omgeving heeft afgespeeld.

De spiegel der Franse tirannie geeft een indringend beeld van wat in de jaren na 1674 op school werd geleerd over de gebeurtenissen in het rampjaar. Een zoon vraagt zijn vader wat er is gebeurd en vader geeft antwoord. Uit de antwoorden maken we op dat het een gruwelijke en angstige tijd was voor iedereen die in bezet gebied leefde.

EINDE MET DE VREDE VAN NIJMEGEN

Hoewel voor veel mensen het Rampjaar niet meteen een bekend begrip zal zijn, organiseert de Werkgroep Herdenking Rampjaar in het Gooi en de Noordelijke Vechtstreek in 2022 en 2023 verschillende activiteiten om duidelijk te maken wat er toen is gebeurd en waarom het de moeite loont hier aandacht aan te besteden. Het Franse leger trok zich in de loop van 1673 terug toen koning Lodewijk XIV duidelijk werd dat de kosten te hoog waren en de kansen op een uiteindelijke overwinning klein. In 1674 verlieten de laatste Franse troepen de Republiek en in 1678 betekende de Vrede van Nijmegen een voorlopig einde van de vijandelijkheden. Als één ding duidelijk wordt uit de gebeurtenissen rond de 'Hollandse Oorlog' zoals men deze invasie in Frankrijk pleegt te noemen, is het wel de enorme veerkracht van de bevolking die ondanks grote verliezen het leven oppakte en doorging.

EVENTEMENTEN IN 2022

Op de website rampjaarherdenking.nl kunt u meer informatie vinden over de evenementen die in het kader van de herdenking overal in Nederland worden georganiseerd.

* Doedens, Anne en Liek Mulder, *Moordbranders in de Republiek, het Rampjaar door de ogen van Andries Schoenmaker juni 1672-november 1673*, Zutphen 2022

Hotel Restaurant Het Rechthuis
Gehele week geopend voor ontbijt, lunch en diner
Googweg 1
1399 EP Muiderberg
Telefoon: +31 (0) 294 261 323
E-mail: info@hotelhetrechthuis.nl

SPAR

**SPAR MUIDERBERG
VOOR UW DAGELIJKS GEMAK**

UIT HET ARCHIEF

Gemeentelijke monumenten in Muiderberg - toen en nu

Huize Tesselschade - Badlaan 3-4

OC De Steeg - Populierenlaan 2b

Voormalige lagere school - Brink 27-28

De Hakkelaarsbrug

Militaire kaart Muiderberg (uitsnede) 1940, geclassificeerd zeer geheim

DUITSE COMMANDO- AANVAL MET WATER- VLIEGTUIGEN OP STRAND MUIDERBERG?

door HUIB TER HAAR

Wist u dat er in mei 1940 langs de hele lengte van het strand van Muiderberg soldaten waren ingegraven? Dat het strand was afgegrondeld met prikkeldraad? Dat men ook bang was voor een aanval van de Duitse marine over het IJsselmeer en een landing van Duitse commando's met watervliegtuigen?

Het waren bange dagen! Hitler-Duitsland was in 1939 al Polen binnengevallen en het Nederlandse leger was gemobiliseerd. Er was in Muiderberg een versterkt infanteriebataljon. Er waren overal schuilbunkers en mitrailleurkazematten gebouwd en loopgraven gegraven. Aan het strand, langs oostkant Muiderberg en bij de Hakkelaarsbrug waren ruim 500 soldaten ingegraven.

'Eiland Muiderberg'

De Nieuwe Hollandse Waterlinie, waar Muiderberg onderdeel van was, werd geactiveerd. De gehele omgeving was onder water gezet, van Naarden-Vesting tot Muiden. Muiderberg leek wel een eiland omringd door alleen maar water. Er waren maar een paar doorgangen (over het strand of over de Kromme Dijk, Naarderstraatweg of Rijksweg 1) en die konden door de Nederlandse soldaten zwaar worden bevuurd, aan de oostkant ook door zware mitrailleurkazematten, geen pretje voor de Duitsers want ze zouden nergens kunnen schuilen.

Strandverdediging

De soldaten bij het strand, vanaf Echobos tot aan de midgetgolf, moesten een landing vanuit het IJsselmeer tegenhouden. Ze waren gelegerd in twee houten noodbarakken op de Flevolaan en de Zeeweg waar nu de bungalows staan. En ingekwartierd in Flevorama, hotel Flora (eind Badlaan) en boerderij Niewöhner. Elke groep soldaten had een eigen betonnen bunker (zgn groepsschuilplaats type P) om te schuilen tegen Duitse artillerie of vliegtuigen, deze

Heinkel He 59
watervliegtuig

*Kapitein J. Stas
mei 1940*

'Direct na aankomst 1 sectie (zware mitrailleurs) in stelling gebracht aan IJsselmeerkust'

*Luitenant D.C. Engel
november 1940*

'Na in stelling brengen van de stukken werd het IJsselmeer regelmatig afgezocht met behulp van de twee zoeklichten'

*Boer Herman Niewöhner
februari 2018*

'Mijn oom moest vanaf de kerktoren naar Duitse vliegtuigen speuren en die doorgeven aan de legerleiding'

*Luitenant D.C. Engel
1940*

'Kort bij hotel Flora werden de twee stukken in stelling gebracht'

*Kapitein L.W. Zinsmeester
mei 1940*

'Opdracht ontvangen stelling te betrekken bij Hakkelaarsbrug. Na betrekking hiervan opdracht ontvangen te verwisselen met 3e compagnie en stelling te betrekken aansluitend aan kust IJsselmeer'

*Luitenant P. van
Vollenhoven
mei 1940*

'Een paar dagen na de capitulatie kregen we een melding van een neergestort Duits vliegtuig, 2,5 km uit de kust, 600 meter oost van Muiderberg'

(ongeveer waar nu de A6 afslag Almere Poort is)

*Boer Piet van Diest
februari 2018*

'Na de oorlog heb ik met mijn vrienden een groot aantal losse patronen gevonden in het water voor villa Flevorama. Niet duidelijk of het van de Duitsers, het verzet of nog van het leger was. We hebben het laten liggen. Ik weet niet wat er mee is gebeurd'

staan er nog, soms verscholen onder klimop of onder een zandlaag.

Aanval over water in Muiderberg?

Op 10 mei 1940 begon de oorlog en landde een kleine Duitse commando-eenheid met 12 Heinkel He59 watervliegtuigen op de Nieuwe Maas om de Maasbruggen te bezetten. De Nederlandse legerleiding was verrast. Men gaf onmiddellijk opdracht aan het 31e Regiment bij Muiden en Muiderberg om ook rekening te houden met een aanval over water, ook middels deze watervliegtuigen. Aan het strand had men de beschikking over een compagnie van 175 man met Mannlicher geweren (bereik 400 meter, 15 schoten per minuut) en 9 lichte Lewis-mitrailleurs, 1 voor elke 50 meter (bereik 800 meter, 450 schoten per minuut). Ze zaten in loopgraven boven aan de dijk. Er was bovendien een sectie van 2 zware Schwarzlose mitrailleurs (bereik 3.500 meter, 400 schoten per minuut).

Men had ook de beschikking over een lichte veldartillerie-eenheid met 2 Veld6 kanonnen (plus 2 die op fort Uitermeer stonden en later bij de havenmondong Muiden, en 1 op fort Ronduit bij Naarden-Vesting). Die Muiderbergse kanonnen (bereik 3,5 km en 4 schoten per minuut) stonden aan het eind van de Badlaan (kruising Zeeweg) onder commando van reserve-luitenant Engel. De compagnie-commandopost stond in de tuin van Roodekercke (waar makelaar Vlaanderen woont) en in constante verbinding met de bataljoncommandopost op de Brink (bunkers bij de brandweer).

Duitse landing zou moeilijk zijn geweest

Een Duitse aanval vanaf het water zou geen picknick zijn geweest voor de Duitsers, want de Duitse marine lukte het niet langs de Afsluitdijk te komen, dus het moest net als in Rotterdam met Heinkel watervliegtuigen en vervolgens met rubberbootjes of zwemmend/wadend naar het Muiderbergse strand. De Nederlandse mitrailleurs en kanonnen zouden uitgebreid de tijd hebben gehad om goed te richten! Temeer daar de Duitse commando's ook nog door het

Oostenrijk M08 Schwarzlose zware mitrailleur 7,92 mm

prikkeldraad moesten. Als het toch zou zijn gelukt om veilig te landen hadden zij de Nederlandse stellingen aan de oostkant van Muiderberg in de rug kunnen aanvallen of die bij de Hakkelaarsbrug.

Krupp veld6 kanon 5,7 cm

Tenslotte geen gevechten

Uiteindelijk hoefden de Nederlandse soldaten in Muiderberg niet in actie te komen omdat Nederland op 14 mei 1940 capituleerde na het bombardement op Rotterdam. Als de oorlog een dag langer had geduurd, was het wel oorlog geweest in Muiderberg want de Duitsers waren eind van de middag

Nederlandse soldaten ingekwartierd bij toenmalige boerderij Niewöhner, Badlaan 3

op 14 mei al voorbij Amersfoort. En misschien stonden de Duitse Heinkels al klaar om richting het strand van Muiderberg te vliegen.

MAQUETTE KERK AAN ZEE DOOR HERMAN EN HENK NIEWÖHNER

door JAN DE BEUS en JOS GUNNEWEG

Wie in de avondschemering door de Populierenlaan loopt heeft grote kans dat zijn oog daar in de voortuin van een van de woningen gestreeld wordt door een beeldschone maquette van onze dorpskerk. Helemaal mooi omdat daar zoals het hoort bij een kerk in het avondlijk duister, het licht door de gotische vensters van binnen naar buiten straalt.

Het is een creatie van Herman en zijn zoon Henk Niewöhner, Herman, geboren 1931 is bekend als de laatste 'binnenboer' van Muiderberg. Hij boerde tot het jaar 2000 in de inmiddels verdwenen boerderij aan de Badlaan nummer 3, daar waar nu het witte appartementencomplex staat.

Herman, 91 jaren jong is een geboren knutselaar, in het schuurtje bij zijn woning altijd bezig met nieuwe creaties. Ook zijn zoon Henk, die boert aan de Dijkweg in Muiden, steekt daarbij pa graag de helpende hand toe! Hij maakte, in de stal van zijn boerderij 'de ruwbouw'.

De maquette van het kerkgebouw is schaal 1 op 20 en verbluffend nauwkeurig gedetailleerd. De maatvoering is vooral door Henk gedaan. Hij heeft onder meer gebruik gemaakt van de bestektekening 1934 van het herstel na de brand. Verder alles met het meetlint ingemeten. Ook de hoogte van de toren (21,60 m, door iedereen te hoog geschat!) en

rondom veel foto's gemaakt en die vanaf vaste punten op schaal naar de paneeltjes van de gevels overgebracht. Het resultaat mag er zijn!

Alle steunberen zijn er, de muurankers in de toren, de kantelen, de inspruing van het schip naar het koor tot en met de verdiepte ingangspartij in de toren met de gotische spitsboog in het stucwerk boven de ingangsdeuren. Alles!

Als er iemand 'Hart Voor Kerk aan Zee' heeft dan Herman Niewöhner en zoon Henk!

Fijn om hen en hun creatie hier even voor het voetlicht te kunnen plaatsen.

◀ Het bouwproces van de maquette in het stalgebouw van de boerderij

COLOFON

Monumentaal & Historisch Muiderberg is een uitgave van stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg (st-mhm), opgericht 6 november 2020 en wordt twee keer per jaar huis aan huis verspreid in Muiderberg en per post aan donateurs en andere relaties buiten het dorp. Het blad is ook af te halen bij de adverteerders. Het is ook verkrijgbaar in de verkoop à € 6 bij boekhandel Los in Bussum.

De uitgave wordt mede mogelijk gemaakt door Muiderbergse ondernemers die ook een advertentie krijgen in ons blad.

Redactie:
Jos Gunneweg (hoofdredacteur)
Jan de Beus (lid)

Ontwerp en opmaak:
Gerard Boer (design.gewima.nl)

Aan dit nummer werkten verder mee Huib ter Haar en Hugo Landheer. Dank aan Wim van Deijk, archivaris Protestantse Gemeente Muiderberg voor het kritisch doornemen van de tekst omtrent de Kerk aan Zee.

De door auteurs ondertekende artikelen zijn op persoonlijke titel. Stukken ondertekend door de redactie en het bestuur geven de mening van de redactie resp. het bestuur weer.

Bestuur Stichting MHM:
Jos Gunneweg (voorzitter), Jan de Beus (vice voorzitter), Frits Vlaanderen (secretaris), Frank Steensma (penningmeester), Thijn Westermann en Michiel Koekkoek (lid)

Raad van Advies:
Gré Dam (erevoorzitter), Jan ter Beek, Margot Eras, Hugo de Graaff, Harry Mock, Jeanne Oosterbaan, Claudia de Raadt, Peter Wegman, Nel de Wit

Bij het samenstellen van dit nummer heeft de redactie rekening gehouden met de auteurswet en de AGV. Het doel van deze publicatie is niet commercieel doch dient uitsluitend een cultureel belang. Mocht enig persoon van mening zijn dat desniettemin zijn/haar rechten zijn geschonden verzoeken wij deze contact met ons op te nemen via een van onderstaande adressen.

Raadplegen archief en bibliotheek:
Jan de Beus (debeus@hetnet.nl)

Reacties:
Postbus 44, 1399 ZG Muiderberg
(bestuur@st-mhm.nl)

Website: www.st-mhm.nl

Bankrekening:
NL57 RABO 0361 705433
t.n.v. Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg
KvK nr: 80828957

ADVERTENTIE

BAKKERIJ
Tetteroo

NIET ALLEEN VOOR BROOD

Dorpsstraat 8b, Muiderberg | telefoon: 06 4984 9027

EHM Monumentaal
Historisch
Muiderberg

Help mee
de Muiderbergse
geschiedenis
levend te houden

Draag je steentje bij
Word donateur
of
Lid van de 'Club van 100'

www.st-mhm.nl